

Täiskasvanuhariduse prioriteetsed sihtrühmad Harju maakonnas

Haridus- ja Teadusministeerium
Statistikaamet
SA Poliitikauuringute Keskus Praxis

Euroopa Liit
Euroopa Sotsiaalfond

Eesti tuleviku heaks

Täiskasvanuhariduse prioriteetsed sihtrühmad Harju maakonnas

Haridus- ja Teadusministeerium
Statistikaamet
SA Poliitikauuringute Keskus Praxis

Uuringu tellis Haridus- ja Teadusministeerium Euroopa Sotsiaalfondi kaasrahastamisel programmi „Täiskasvanute tööalane koolitus ja arendustegevused“ raames.

Koostanud Anu Tõnurist Statistikaametist

Kaardid koostanud Berit Hänilane ja Ülle Valgma Statistikaametist

Ülevaade on valminud koostöös SA Poliitikauuringute Keskus Praxise analüütikute Hanna-Stella Haaristo ja Laura Kirsiga.

ISBN 978-9985-74-582-3

Autoriõigus: Haridus- ja Teadusministeerium, Statistikaamet, 2014

Väljaande andmete kasutamisel või tsiteerimisel palume viidata allikale.

SISUKORD

Sissejuhatus	4
Lähteülesande kirjeldus, andmeallikad ja metoodika.....	4
Lähteülesande kirjeldus.....	4
Metoodika.....	5
Andmeallikad.....	5
Sihtrühm.....	5
Näitajad.....	5
Näitajate iseloomustus	6
Üldised näitajad maakondade kohta	6
Konkurentsivõime näitajad	7
Näitajad ettevõtluse ja töökohtade kohta.....	9
Täiskasvanuhariduse prioriteetsete sihtrühmade valik.....	11
Harju maakond	12
Täiskasvanuhariduse sihtrühma sotsiaal-demograafiline profiil	12
Maakonna konkurentsivõime mõõdikud	14
Ettevõtlus maakonnas	17
Täiskasvanuhariduse prioriteetsed sihtrühmad	23
Tallinn.....	25
Täiskasvanuhariduse sihtrühma sotsiaal-demograafiline profiil	25
Linna konkurentsivõime mõõdikud	26
Ettevõtlus linnas	29
Täiskasvanuhariduse prioriteetsed sihtrühmad	34
Peamised järeldused ja soovitused	36
Allikad.....	42
Lisa 1. Tasemeõppes osalejate ja mitteosalejate töine brutotulu vanuse järgi	43
Lisa 2. Hõivemäär kõrgeima omandatud haridustaseme ja vanuse järgi.....	44
Lisa 3. Puuetega 20–64-aastased hõivestaatus järgi	45
Lisa 4. Maakonnas või linnas töökäivad inimesed tegevusala järgi	46
Lisa 5. Kaardid.....	47

SISSEJUHATUS

Täiskasvanuhariduses on viimastel aastatel prioriteetne sihtrühm olnud madala haridustaseme, vähese konkurentsivõimega ja töötud täiskasvanud, kes osalevad elukestvas õppes keskmiselt ja juhuslikult või ei osale üldse. Haridus- ja Teadusministeeriumi täiskasvanuhariduse meetmed mõeldud suuresti selleks, et tuua nimetatud sihtrühm tagasi tasemeharidusse või täiendada nende kutseoskusi tööalaste täienduskoolituste abil. Centari uuringu (Räis jt 2014) kohaselt on õppimaminekul palju hoiakulisi ja isiku sotsiaal-demograafilisest olukorrast tulenevaid takistusi. Enamasti väljenduvad need väheses õpimotivatsioonis, majanduslikes raskustes ning väheses teadlikkuses täiskasvanute õpivõimalustest (Räis jt 2014: 3). Seetõttu on sihtrühmani keeruline jõuda ja seda tasemeõppesse või koolitusele tuua.

Täiskasvanuhariduse sihtrühmi määratletakse enamasti soo, vanuse, rahvuse ja hariduse järgi, pööramata suuremat tähelepanu inimese elukohale. Eesti on küll maailma mõistes väike, kuid sellegipoolest suurte regionaalsete erinevustega riik. Üks olulisi näitajaid, mis neid erinevusi illustreerib, on elujõulisuse indeks, mille arvutamisel võetakse arvesse omavalitsusüksuste elanike koosseisu, töö ja toimetuleku, omavalitsusüksuste rahaliste vahendite ja majandustegevuse mitmekülgsuse ning elanike oskuste ja innovaatsilisuse näitajad (Kivilaid ja Servinski 2013). Nende kohaselt on kõige elujõulisemad pealinna ümbruse ja suuremad linnad ning nende ümbruse omavalitsusüksused. Elujõulisuse indeksi väärtus on väike Lõuna-Eesti piirkonna, kuid ka paljude teiste maakondade omavalitsusüksustes (Kivilaid ja Servinski 2013). Piirkondlikud eripärad diferentseerivad maakondi, andes igaühele neist oma näo. Ida-Viru ja Võru maakonnale ei pruugi sobida ühesugune täiskasvanuhariduse sihtrühma määratlus, sest nii rahvastiku kui ka ettevõtete tegevusalade struktuur nendes maakondades erineb. Oluline on välja selgitada, millised sihtrühmad on praegu nõrgemini või ei ole üldse tööturule kaasatud. Käesolev analüüs keskendubki täiskasvanuhariduse sihtrühmade maakondlike erinevuste väljaselgitamisele.

Analüüs on alusmaterjal täiskasvanute koolituse korraldavatele asutustele ning kohaliku tasandi poliitikakujundajatele, riigiasutustele ning Haridus- ja Teadusministeeriumile koolitustellimuste koostamiseks ja meetmete kavandamiseks.

LÄHTEÜLESANDE KIRJELDUS, ANDMEALLIKAD JA METOODIKA

Lähteülesande kirjeldus

Maakondade ülevaade on valminud Haridus- ja Teadusministeeriumi tellimusel Statistikaameti ja Poliitikauuringute Keskuse Praxis koostöös.

Eesmärk oli analüüsida elanike konkurentsivõimet, töökohtade tegevusalade struktuuri ja ettevõtlusega seotud näitajaid ning koostada kõigi maakondade kohta statistiline ülevaade elanike konkurentsivõimet ja ettevõtlusmaastikku iseloomustavatest näitajatest. Sellega saab juhtida tähelepanu sihtrühmale, kellele edaspidi täiskasvanute tööalaseid koolitusi suunata. Analüüsis on ka soovitusel koolitustellimuste ja arendustegevuse planeerimiseks nii riigi- kui ka õppeasutustele, et teha võimalikuks tuua õppima enam neid, kes seni on olnud eemal või osalenud selles juhuslikult.

Andmeanalüüsi sihtrühmaks said 20–64-aastased Eesti elanikud jagatuna kolmeks: 20–34-, 35–54- ja 55–64-aastased. Peale vanuse tuleb sihtrühmas eristada inimesi ka majandusliku aktiivsuse järgi, kusjuures vaatluse alla jäävad vaid hõivatud ja majanduslikult mitteaktiivsed. Töötud jäävad analüüsist välja, sest Haridus- ja Teadusministeeriumi tegevus täiskasvanuhariduse pakkumisel on peamiselt mõeldud hõivatute ja mitteaktiivsete kaasamiseks. Töötutele mõeldud koolitused kuuluvad peamiselt Sotsiaalministeeriumi ja Töötukassa pädevusse.

Kõigi analüüsitava näitajate kohta on tulemused esitatud maakonniti, eraldi on välja toodud Tallinn ja Tartu.

Analüüs on tehtud olemasolevate uuringuandmete põhjal, lisaandmeid ei ole kogutud. Andmeanalüüsi tulemused on esitatud jooniste ja kaartide abil visuaalselt atraktiivselt, sisu

kokkuvõtlikult. Lisatud on eksperdi arvamus statistiliste tulemuste kohta, mis keskendub esitatud andmete tõlgendamisele haridussüsteemi ja õppimisvõimaluste kontekstis, sidudes tulemusi ka täiskasvanuhariduse valdkonna varasemate uuringute tulemustega.

Metoodika

Andmeallikad

Töös on kasutatud järgmisi andmeallikaid:

- Statistikaameti regulaarne rahvastikustatistika
- 2011. aasta rahva ja eluruumide loendus (REL)
- Eesti tööjõu-uuring
- Maksu- ja Tolliamet (TSD lisa 1)
- majandusüksuste statistiline register

Töö põhineb peamiselt 2011. aasta rahva ja eluruumide loenduse andmetel. Rahvaloenduse andmete kasutamise eelis on kõikne valim, mis võimaldab piirkonniti ja detailselt analüüsida nii inimeste kui ka leibkondade näitajaid. Rahvaloenduse andmetega seoti ka Maksu- ja Tolliameti andmed inimeste töise tulu kohta.

2013. aasta Eesti tööjõu-uuringust on saadud andmed inimeste puude olemasolu kohta.

Ettevõtete andmed pärinevad majandusüksuste statistilisest registrist, mis on riikliku ettevõtluse statistika tegemise alus ja sisaldab mitmesuguseid ettevõtete majandustegevust iseloomustavaid tunnuseid.

Sihtrühm

Analüüsi sihtrühma määratlus erineb tavapärasest täiskasvanuhariduse sihtrühma määratlusest, kus täiskasvanud õppijaks loetakse 25–64-aastased isikud. Selles töös vaadeldakse ka nooremaid, s.t 20–24-aastaseid, et saada teavet selle kohta, kas ka väga noorte hulgas leidub neid, kes võivad madala haridustaseme või vähese konkurentsivõime tõttu jääda tööturul kehvemasse olukorda. Sihtrühma kuulujad on töös jagatud läbivalt kolme rühma:

- 20–34-aastased;
- 35–54-aastased;
- 55–64-aastased.

Paljude näitajate puhul on sihtrühma kuulujaid vaadeldud veel majandusliku aktiivsuse järgi kahes rühmas:

- hõivatud – isikud, kes uuritava ajavahemikul tegid tasustatavat tööd kas palgatöötaja, ettevõtja või vabakutselisena; töötasid oma perele kuuluvas ettevõttes või talus otsest palka saamata; puudusid töölt ajutiselt puhkuse, haiguse vms tõttu või olid ajateenijad;
- majanduslikult mitteaktiivsed – isikud, kes uuritava ajavahemikul ei olnud majanduslikult aktiivsed (hõivatud, töötud), nt (üli)õpilased, pensionärid ja kodused.

Tellijal soovil jäid analüüsist välja töötud.

Näitajad

Töö esimeses etapis lepiti kokku näitajad, mille kaudu mõõta konkurentsivõimet. Konkurentsivõime näitajate kinnitamisel tugineti Haridus- ja Teadusministeeriumi täiskasvanuhariduse osakonna spetsialistide ja ministeeriumi analüütikute ettepanekutele ning Statistikaameti analüütikutest ja teemat valdavatest spetsialistest koosneva töörühma soovitudele.

Analüüsitavaid näitajaid võib jagada kolmeks: 1) üldised näitajad, mis annavad taustteadmise analüüsitava sihtrühmast ja maakondade üldisest olukorrast; 2) konkurentsivõimet tööturul

kirjeldavad näitajad; 3) ettevõtluse näitajad, mis iseloomustavad maakondade ettevõtlusmaastikku. Järgnevalt on kirjeldatud kõiki näitajaid ja põhjendatud nende valikut sellesse analüüsi.

Näitajate iseloomustus

Üldised näitajad maakondade kohta

- **Rahvaarv** näitab maakonnas püsivalt elavate inimeste arvu. Andmed pärinevad Statistikaameti regulaarsest rahvastikuarvestusest.
- **Soo-vanusjaotus** iseloomustab maakondade rahvastiku koosseisu. Vanus on üks peamisi elukestvas õppes osalemise mõjutajaid – mida kõrgem vanus, seda väiksem on tõenäosus osaleda koolitusel (Desjardins jt 2006). Ka rahvusvahelise täiskasvanute oskuste uuringu (PIAAC) tulemused Eestis näitasid, et vanus mõjutab formaal- ja mitteformaalõppes osalemist olulisel määral ning et vanemaealised peaksid olema üks peamisi sihtrühmi, kelle osalust elukestvas õppes suurendada ja toetada (Saar jt 2014). Kõikidele maakondadele peale Harju- ja Tartumaa on omane rahvaarvu vähenemine ja rahvastiku vananemine. Rahvastiku soo- ja vanuskoosseis kujuneb maakonna elanikkonna sündimuse, suremuse ning sisse- ja väljarände põhjal. Esitatud on rahvastikupüramiid ja elanike jaotus kolme vanuserühma: alla 15-aastased, 15–64-aastased tööealised ja vähemalt 65-aastased. Andmed pärinevad Statistikaameti regulaarsest rahvastikuarvestusest.
- **Sotsiaal-majanduslik staatus** näitab 20–64-aastaste jaotust majandusliku aktiivsuse järgi. Majanduslikult aktiivse rahvastiku (tööjõud) moodustavad hõivatud ja töötud. Majanduslikult mitteaktiivseks loetakse need, kes ei käi tööl ega ole töötud (ajateenijad, kodused, lapsehoolduspuhkusel olijad, pensionärid jne). Andmed pärinevad 2011. aasta rahva ja eluruumide loendusest.
- **Haridustase** on 20–64-aastaste kõrgeim lõpetatud haridustase. Peale inimese vanuse mõjutab täiskasvanuhariduses osalemist olulisel määral ka tema haridustase – mida suurem on piirkonnas (nt maakonnas) kõrgema kvalifikatsiooniga töötajate osatähtsus, seda suurema tõenäosusega osalevad inimesed ka elukestvas õppes (Brunello 2001). Andmed pärinevad 2011. aasta rahva ja eluruumide loendusest.
- **Tasemeõppes osalejad ja õppijate teine tulu** näitavad 20–64-aastaste tasemeõppes osalejate arvu ja töö eest saadud brutotulu. Analüüsitud on 20–64-aastaste õppijate ja mitteõppijate teise tulu erinevusi. Merese (2013) kohaselt on täiskasvanud õppijate teine sissetulek olenemata soost ja vanusest mitteõppijate omast suurem. Õppijate suuremale keskmisele teisele tulule viitamine võib osutada täiskasvanule motivaatoriks enesetäiendamise kasuks otsustamisel. Andmeallikad on Eesti Hariduse Infosüsteem, 2011. aasta rahva ja eluruumide loendus ning Maksu- ja Tolliameti andmed teise tulu kohta (2011). Andmed õppimise kohta pärinevad Eesti Hariduse Infosüsteemist ja lingiti rahvaloenduse andmetöötluse käigus loenduse andmebaasiga. Teise tulu kohta saadi andmed Maksu- ja Tolliametilt. Teine tulu lingiti vaid nendele isikutele, kes rahvaloendusel vastasid, et on hõivatud^a. Analüüsist jäeti välja isikud, kes olid aasta jooksul saanud vaid nn negatiivset tulu. Need on juhud, kus inimene on ise Maksu- ja Tolliametile tagasimakseid teinud, mistõttu tema teise tulu saldo on negatiivne^b.

^a Oli ka juhtumeid, kus Maksu- ja Tolliameti andmetel sai inimene töist tulu, kuid REL-i andmete kohaselt oli ta majanduslikult mitteaktiivne.

^b Tagasimakseid tehakse näiteks töödandjalt ette kasutatud puhkusepäevade eest, juhul kui ettevõttest töölt lahkumise hetkeks ei olnud inimene nii palju puhkust välja teeninud.

Konkurentsivõime mõõdikud

- **Rahvuskoosseis.** Varasemad uuringud on näidanud, et rahvuse mõju täienduskoolitusel osalemisele on oluline (Järve jt 2012). Eestlased osalevad täienduskoolitusel suurema tõenäosusega kui mitte-eestlased. Ka rahvusvahelised uuringud on näidanud samasugust trendi: nii sisserännanud kui ka muu emakeelega inimesed osalevad täiskasvanuhariduses väiksema tõenäosusega kui kohalikud ja riigikeelt emakeelena kõnelevad inimesed (Desjardins jt 2006). Selles töös on antud ülevaade maakondade rahvuskoosseisust, et koolituste planeerimisel oleks võimalik arvestada ka koolituste keelt. Pelgalt inimese rahvusest ei olene, kas ta saab eestikeelsel koolitusel hakkama või mitte, kuid selle informatsiooni sidumine (riigi)keeleoskajate osatähtsusega maakonnas annab vajalikku infot täiskasvanukoolituste planeerimiseks. Samuti on oluline vaadata, millistes maakondades on eestlaste ja mitte-eestlaste hõiveseisundi erinevused suured. Maakondades, kus hõivatute seas on oluliselt vähem mitte-eestlasi või kus neid on palju rohkem mitteaktiivsete seas (mõnes vanuserühmas), tuleb keskenduda nende sihtrühmade koolitustesse kaasamisele.
- **Haridustase.** Inimese üldist haridustaset peetakse olulisimaks teguriks nii tööturuedukusel kui ka üldisel motivatsioonil ennast täiendada, sh täiskasvanutele mõeldud koolitustel osaleda. Varasemad uuringud on näidanud, et erinevalt kõrgharidusega inimestest puudub madala haridustasemega inimestel üldine huvi enese täiendamise ning uute teadmiste ja oskuste omandamise vastu (Desjardins jt 2006; Järve jt 2012), mistõttu neid on keeruline kaasata ka täienduskoolitustele. Ka PIAAC-i tulemused näitasid, et haridustase on üks peamisi elukestvas õppes osalemise tegureid, eriti mitteformaalse hariduse puhul. Seejuures leiti, et nii põhiharidusega kui ka erialase hariduseta inimesed peaksid olema üks peamisi sihtrühmi, kelle osalust täiskasvanuhariduses suurendada (Saar jt 2014). Peale selle mõjutavad madal haridustase ja ka vanus konkurentsivõimet tööturul. Mida vanemaks madala haridustasemega inimene saab, seda raskem on tal tööturul püsida või juhul kui ta jääb töötuks, uuesti tööturule siseneda. Selles analüüsis on esitatud 20–64-aastaste kõrgeim omandatud haridustase viies vanuserühmas nii hõivatute kui ka majanduslikult mitteaktiivsete kohta 2011. aasta rahva ja eluruumide loenduse põhjal.
Analüüsis on kasutatud läbivalt mõistet „**madal haridustase**“. Madala haridustasemega on need, kes on omandanud, kas a) põhihariduse või sellest madala haridustaseme üldhariduskoolis või b) põhi- või sellest madalama hariduse ja kutsehariduse.
- **Hõivemäär.** Hõivemäär annab üldise ülevaate maakonna eri vanuses elanike kaasatusest tööturule. Hõivemäär on tööga hõivatute osatähtsus vastavas vanuses rahvastikus. Maakonna hõivemäära arvutamisel on võetud arvesse kõik vähemalt 15-aastased hõivatud, kelle majanduslik aktiivsus on teada. Hõivemäär on madalam noortel, kellest suur osa veel õpib, ja vanematel, pensionile jäävatel inimestel. Oluline on jälgida, mis vanuses toimub pööre hõivemäära langusele – mis hetkel inimesed hõivatu staatusest väljuvad ja kas see protsess toimub stabiilselt või kiire hüppena. Täiskasvanuhariduse seisukohalt on tähtis suunata vanemaid inimesi ümberõppele, et tänu uutele teadmistele ja oskustele neid tööturul kauem konkurentsivõimelisena hoida. PIAAC-i tulemustest selgus ka, et tööga hõivatus on Eestis üks olulisemaid elukestvas õppes osalemist takistavatest teguritest, eriti meestel (Saar jt 2014). Analüüsis on esitatud 20–64-aastaste elanike hõivemäär vanuserühma järgi. Peale selle on hõivemäära analüüsitud ka haridustasemeti. Andmed pärinevad 2011. aasta rahva ja eluruumide loendusest.
- **Tervis.** Inimese tervislik seisund on otseselt seotud tema konkurentsivõimega tööturul. Eestis on viimastel aastatel tehtud tööd selle nimel, et toetada puuetega inimeste tööturule sisenemist (nt töölkäimise toetus, tunnustused puuetega inimesi palganud ettevõtetele), ent ettevõtjate teadlikkus puuetega inimeste värbamisest on tihti siiski väike või jäetakse nad kõrvale kartuses, et see toob kaasa suurt lisatööd puudega inimese väljakoolitamiseks ja töökeskkonna kohandamisel puudega inimesele sobivaks. Täiskasvanuharidusel on puuetega inimeste tööturule suunamisel oluline roll. Täienduskoolitus võib olla just vajalik

samm konkreetse elukutse jaoks tarvilike oskuste õppimiseks ja arendamiseks. Praegu on puudega inimesel võimalik taotleda täienduskoolitustoetust, kuid seda kasutatakse küllaltki vähe. Probleeme tekitab ka fakt, et toetust makstakse vaid töötavale inimesele (Tampere 2008). Analüüsis on kasutatud nn objektiivset tervisehinnangut ehk puuetega inimeste arvu ja osatähtsust 20–64-aastaste inimeste seas. Andmeallikas on Eesti tööjõu-uuring 2013.

- **Keeleoskus.** Keeleoskus on tööturul konkurentsivõimelisena püsimiseks äärmiselt oluline tegur. PIAAC-i tulemused näitasid, et kodune keel mõjutab elukestvas õppes osalemist oluliselt – kodus vene keelt kõnelevad inimesed osalevad elukestvas õppes oluliselt vähem kui eesti keele kõnelejad (Saar jt 2014). Riigikeele ja võõrkeelte oskamine annab tööle kandideerimisel eelise. Et Eestis elab suur venekeelne kogukond, tegutseb palju rahvusvahelisi firmasid ja üle 4% hõivatuist käib tööl välisriigis, võib olenevalt maakonnast pidada oluliseks vene, inglise ja soome keele oskust kas ema- või võõrkeelena. Keeleoskuse tugevdamine võiks olla üks täiskasvanuhariduse täienduskoolituste suundi. Riigikeeleoskusega inimeste osatähtsus rahvastikus on suur vaid paaris maakonnas, kuid on sellegipoolest oluline näitaja. Analüüsis on esitatud riigikeeleoskusega ning vene, inglise ja soome keelt kas ema- või võõrkeelena oskavate inimeste arv ja osatähtsus 20–64-aastaste elanike seas. Andmeallikas on 2011. aasta rahva ja eluruumide loendus. Tähelepanu peab aga juhtima asjaolule, et keeleoskust küsiti rahvaloendusel vaid küsimusega, millele sai vastata kas „jah“ või „ei“. Kuigi küsimuse juurde kuulusid abitekstid selgitustega, mida võiks pidada küsimusele jaatavalt vastamiseks piisavaks keeleoskuseks, oli vastamine siiski subjektiivne – iga inimene defineeris keele oskamist oma kritikameele järgi.
- **Madala haridustasemega väikelastevanemad.** Väikelaste vanemad on tööturul üks kergemini haavatavaid sihtrühmi. PIAAC-i tulemustest selgus, et väikelaste emad peaksid olema üks peamisi sihtrühmi, kelle osalust elukestvas õppes tuleks suurendada. Uuringu kohaselt on perekohustused õppes osalemise peamine takistus just naistel, eriti 25–34-aastastel alla 2-aastaste lastega naistel (Saar jt 2014). Pärast lapsehoolduspuhkust tööturule sisenemine võib olla keeruline mitmel põhjusel. Esiteks võib olla tekkinud ebakindlus, et kodus oldud aja jooksul on tööl hakkama saamiseks vajalikud oskused ja teadmised ununenud. Teiseks võidakse karta, et tööandjatele ei pruugi väikeste laste olemasolu perekonnas sobida, kuna see võib tähendada sagedasi töölt eemalviibimisi. Kolmandaks võib pika kodus oldud aja jooksul inimesel olla kadunud tööharjumus ja soov õppida. Kui varasem töökogemus täielikult puudub ja koolitee on kas katkenud või lõpetatud varakult (madal haridustase), võib olla keeruline suurt elumuutust ette võtta, sest puuduvad tööturul nõutavad erialateadmised ja -oskused. Siinkohal on mitteformaalne täiskasvanuharidus vajalike oskuste või teadmiste andmiseks väga oluline, ent koolituste pakkumisel tuleks arvestada sihtrühma eripäraga. Näiteks ei tohiks koolituse toimumiskoht jääda koolitusel osaleja elukohast väga kaugele, ajakulu sõidule võib väikelaste vanemaid demotiveerida. Analüüsis on esitatud alla 7-aastaste lastega ühes perekonnas elavate madala haridustasemega inimeste (lapsevanemad) arv ja leibkondade arv. Lapsevanema mõiste on siinkohal laiem kui demograafias üldiselt – lapsevanemadena käsitletakse siinsel juhul peale bioloogiliste vanemate ka lapse kasvatajaid ehk siis ema või isaga koos elavat partnerit või teist täiskasvanud isikut, kes elab lapsega koos ja kasvatab teda (nt vana-vanem). Andmeallikas on 2011. aasta rahva ja eluruumide loendus.
- **Vaesuse määr madala haridustasemega lapsevanematega leibkondades.** Esialgul kaasatud näitaja, mis täiendab eespool nimetatud madala haridustasemega väikelastevanemate näitajat. Leibkondade vaesus on Eestis, eriti maapiirkondades, suur probleem. Perekondi, kus materiaalsete ressursside puudumine on põhjus, miks selle liige ei saa osaleda täienduskoolitustel, on maakondades üksjagu. Kui madala haridustasemega lapsevanemad saavad tööturul konkurentsivõimelisemaks, aitab see oluliselt kaasa ka leibkonna vaesuse leevendamisele. Analüüsi käigus selgus, et vaesuse määras madala haridustasemega lapsevanematega leibkondades Eestis olulisi piirkondlikke erinevusi ei ole, mistõttu see näitaja jäeti vaatluse alt välja.

Näitajad ettevõtluse ja töökohtade kohta

Regionaalelu arengu aluseks on ettevõtlus. Nii kaua kui jätkub aktiivselt tegutsevaid ettevõtteid, kes suudavad pakkuda inimestele töökohti, võib olla kindel ka maakonna jätkusuutlikkuses. Ettevõtluses toimuvaga kursis olek on seega ka täiskasvanukoolituste korraldamisel vajalik. PIAAC-i uuringu üks olulisemaid järeldusi oli, et Eestis mõjutavad töö sisu ja töökohta karakteristikud täiskasvanute formaal- ja mitteformaalõppes osalemist olulisemalt kui inimese enda karakteristikud (vanus ja haridustase). See tähendab, et kuigi oskused on olulised, oleneb nende väärtus õppes osalemise tagajana sellest, kas neid tööturul ka vajatakse. Sellega seletatakse ka elukestvas õppes osalemise piirkondlikke erinevusi – kui Põhja-Eestis on ülekaalus oskustemahukad ametikohad, kus soodustatakse edasiõppimist, siis Kirde-Eestis on rohkem vähese oskustemahukusega ametikohti (Saar jt 2014). Seetõttu on analüüsi kaasatud ka maakonna peamised tööturunäitajad – ettevõtete demograafia, töökohtade koondumiskohad ja nende arv, tegevusalad, ametikohad jm.

- **Ettevõtluse demograafia.** Ettevõtluse demograafia iseloomustab seda, kui palju tekib aasta jooksul uusi ettevõtteid (ettevõtete sünd), kui palju neist jääb püsima ja kui paljud lõpetavad realselt tegevuse (ettevõtete surm) (Helm-Rosin 2012). Ettevõtluse demograafia statistika tegemiseks kasutatakse majandusüksuste statistilist registrit, kus on olulisemad andmed majandusüksuste tegevuse kohta. Andmed esitatakse mittefinantsteenuseid tootvate äriühingute (EMTAK-is tegevusalad B–S) ja vähemalt 20 töötajaga füüsilisest isikust ettevõtjate kohta. Eurostati meetodika kohaselt on ettevõtluse demograafiast välja jäetud põllumajandusega tegelevad äriühingud ja ettevõtjad.
 - **Sündinud ettevõtted.** Ettevõtte sünd on ettevõtte tegutsemiseks vajalike tootmistegurite (tööjõud, maa, kapital) kombinatsiooni loomine tingimusel, et teised ettevõtted selles sündmuses ei osale. Sünniks ei loeta ettevõtte tekkimist ühinemise, jagunemise, eraldumise või restruktureerimise teel. Sünniks ei loeta ka juhtumit, kus ajutiselt mittetegutsev ettevõtte taasalustab tegevust kahe aasta jooksul pärast tegevuse peatamist. Ainult need ettevõtted, mis on alustanud majanduslikku tegevust (on olemas käive ja/või palgatöötajad) vastaval aastal, loetakse sündinud ettevõtete hulka samal aastal. Ettevõtete sünnimäär näitab sündinud ettevõtete osatähtsust majanduslikult aktiivsete ettevõtete arvus.
 - **Surnud ettevõtted.** Ettevõtte surm on ettevõtte tegutsemiseks vajalike tootmistegurite (tööjõud, maa, kapital) kombinatsiooni likvideerimine tingimusel, et teised ettevõtted selles sündmuses ei osale. Surmaks ei loeta ettevõtte likvideerimist ühinemise, ülevõtmise, jagunemise või restruktureerimise teel. Surmaks ei loeta ka juhtumit, kus mittetegutsev ettevõtte taasalustab tegevust kahe aasta jooksul pärast tegevuse peatamist. Ettevõtete surmamäär näitab surnud ettevõtete osatähtsust majanduslikult aktiivsete ettevõtete arvus.

Ettevõtluse demograafia andmeallikas on majandusüksuste statistiline register ja andmed on 2012. aasta kohta.

- **Tõmbekeskused ja ääremaalsed alad maakonnas.** Igas maakonnas on olemas linnad, kuhu on koondunud suur osa majandustegevusest ja maakonna töökohtadest. Enamasti on need maakonnakeskused, kuid nende kõrval tihti ka väiksemad, kuid kohalikele elanikele nii era- kui ka avalike teenuste tarbimise ja töökohtade pakkumise seisukohast olulised asulad. Tõmbekeskusi iseloomustab tööjõupotentsiaali näitaja – hõivatute arv jagatud tõmbekeskuse töökohtade arvuga. Tõmbekeskuse töökohtade arv näitab nende inimeste arvu, kelle põhitöökoht asub maakonnas. Kui näitaja väärtus on suurem kui 1, näitab see, et keskus on hea tööjõupotentsiaaliga, seal asub töökohti rohkem kui hõivatud inimesi. Heaks peetakse selle näitaja puhul, kui väärtus on vähemalt 0,75. Kui väärtus on väiksem kui 1, näitab see vastupidist – keskus on töökohti vähem kui hõivatuid. Suure tõenäosusega ei ole väikese tööjõupotentsiaaliga linnad ka tõmbekeskused. Tõmbekeskuste ümber tekib tööjõuareaal. See on linna mõjuala, kuhu kuuluvad omavalitsusüksused, kust tõmbekeskusesse töö

käiakse. Suurematel ja tugevamatel tõmbekeskustel on mõjuala suur, ulatudes näiteks Tallinna ja Tartu puhul maakonnapiiridest ülegi. Tööjõuarealist väljapoole jäävaid omavalitsusüksusi nimetatakse ääremaaks. Ääremaa mõiste on otseselt seotud töörandega – ääremaalised on üksused, mis ei ole pendelrände kaudu tõmbekeskusega tugevalt seotud. Sealt käib suuremates keskustes töö vähe inimesi. Siit tuleneb aga ka paradoksaalne olukord, kus ääremaaks liigituvad teatud juhtudel ka need omavalitsusüksused, mis on tõmbekeskusest sõltumatud, kuna sealsed elanikud töötavadki kohapealsetes ettevõtetes. Näidetena võib siin tuua Imavere valla Järvamaal, Värskas valla Põlvamaal ja Karksi valla Viljandimaal. Niisiis peab ka ääremaaliste valdade iseloomustamisel arvestama seda, et tüüpiliste vananeva ja väheneva rahvastikuga valdade kõrval on nende hulgas ka valdu, mis sisuliselt ääremaastunud ei ole. Elukoht ääremaal, s.t suurematest linnadest kaugel, vähendab inimese konkurentsivõimet tööturul, sest tööle jõudmiseks tuleb pingutada mitu korda rohkem kui linnas või selle lähedal elaval inimesel. Inimestel puudub motivatsioon kaugel tööl käia, kuna pakutav palk ei ole piisavalt suur, et pärast sõidukulude katmist jääks kätte normaalset äraelamist võimaldav töötasu. Seetõttu iseloomustabki ääremaalisi valdu tavaliselt keskmisest kõrgem töötuse määr ja suurem vanemaelaste kontsentratsioon. Töökohtade puudumine elukoha vahetus läheduses võib viia ka pikaajalise töötuseni või tööturule mittenaasmiseni näiteks pärast lapsehoolduspuhkust. Ääremaalistele valdadele tuleks täiskasvanuhariduse seisukohalt pühendada enam tähelepanu, kui seda seni on tehtud. Esiteks tingib sealse elanikkonna struktuur selle, et neile peaks ehk koolitused lähemale viima. Teine oluline tegur, miks ääremaalistest valdadest ei käida kaugemale tööle, on sobiva hariduse või vajalike oskuste puudumine ehk siis võib tegemist olla struktuurse tööpuudusega. Sel juhul tuleks nende valdade elanikke pigem juhtida koolitusteni, kus neile õpetatakse midagi, mida kohaliku maakonna tööturul ka praktiliselt kasutada saab. Selles analüüsis on ääremaaks loetud need vallad, kust alla 11% Eestis hõivatud elanikest käib tööl tõmbekeskuses. Erandina jäeti ääremaa staatusest välja kolm valda – Imavere, Värskas ja Karksi –, kus teadaolevalt töötab suur osa elanikke kohapeal ehk siis tegemist on tõmbekeskusest sõltumatute omavalitsusüksustega. Andmeallikas on 2011. aasta rahva ja eluruumide loendus.

- **Töökohtade arv ja töötajate profiil ameti ning haridustaseme järgi.** Töökohtade arv näitab nende inimeste arvu, kelle töökoht asub maakonnas (NB! see ei ole sama mis hõivatute arv maakonnas). Hõivatute arv maakonnas näitab maakonnas elavate hõivatud inimeste arvu. Maakonnas töötavad inimesed võivad aga olla ka mujalt sinna tööle käivad inimesed. Analüüsis on esitatud kümme enim levinud ametit maakonnas ning maakonnas töötavate inimeste jaotus ameti pearühma ja haridustaseme järgi. Varasemates uuringutes on leitud, et täiskasvanute õppes osalemist mõjutavad olulisel määral tööandja nõudmised ehk missuguseid oskusi ja haridustaset ametikohad eeldavad – valgekraed osalevad täiskasvanuhariduses suurema tõenäosusega kui sinikraed ning vähemate oskustega inimesed ei osale koolitustel oma oskuste parandamiseks, kui nende ametikoht paremaid oskusi ei nõua (Desjardins jt 2006; Korpi ja Tahlin 2009). Ka PIAAC-i uuringust selgus, et Eestis mõjutab ametikoht mitteformaalõppes osalemist olulisel määral – valgekraed osalevad koolitustel enam kui sinikraed. Samuti leiti, et avaliku sektori töötajad osalevad koolitusel suurema tõenäosusega kui erasektori töötajad. Eestis on suured erinevused ka majandusharuti – osalus täiskasvanuhariduses on suurem nendes harudes, kus domineerivad oskustemahukad ametikohad (näiteks teadus, haridus ja tervis) (Saar jt 2014). Klassikaliselt on osal ametikohtadel töötamiseks vaja kindlat haridustaset, näiteks eeldatakse juhtidelt ja tippspetsialistidelt kõrgharidust, oskustöötajatelt ja masinaoperaatoritelt enam kutseharidust, lihttöölistel piisab põhi- või sellest madalamast haridusest (Rosenblad 2013). Konkurentsivõimelisus tööturul on seotud ka oma teadmiste ja oskustele sobiva töö leidmisega. Kui maakonnas elab palju inimesi, kelle hariduslik ettevalmistus ei ole tehtava

tööga kooskõlas, saab täiskasvanukoolitustel suunata inimesi ümberõppele. Andmeallikas on 2011. aasta rahva ja eluruumide loendus, ametid on liigitatud 2008. aasta ametite klassifikaatori versiooni 1.5b järgi.

- **Vähe tasustatud töökohad tõise tulu ja töötajate haridustaseme järgi.** Täiskasvanuhariduse sihtrühm on vähe tasustatud (madala haridustasemega) hõivatud. Väike sissetulek korreleerub vähese konkurentsivõimega. Üpris keeruline on öelda, milline on nende vahel põhjus-tagajärg-seos, kuid teada on, et tihti on vähese konkurentsivõimega inimesed nõus vastu võtma halvemini tasustatud töökohti, sest parem on olla mingigi töökohaga kui töötu. Väikese sissetulekuga on tihti jällegi need töökohad, mis ei nõua kõrget haridustaset või kvalifikatsiooni. Üpris sagedased aga on ka juhtumid, kus kõrgharidusega inimesed töötavad madalamat haridustaset nõudvatel ametikohtadel, ja juhtumid, kus kõrget haridustaset eeldava töö eest makstakse väikest palka. PIAAC-i uuring näitas ka, et koolituse hind on Eestis üks olulisemaid takistusi elukestvas õppes osalemisel, eriti naiste, kuid ka mitteaktiivsete ja töötute puhul (Saar jt 2014). Seetõttu on analüüsis esitatud kümme kõige halvemini tasustatud tegevusala ja ametit maakonniti ning iseloomustatud seal töötajaid haridustaseme järgi. Arvesse on võetud ainult need tegevusalad ja ametid, millel töötab vähemalt 50 inimest. Tõise tulu andmed pärinevad Maksu- ja Tolliametilt, andmed tegevusalade ja ametite kohta rahvaloendusest. Tõise tulu all mõeldakse teenitud brutosissetulekut, mis ei ole taandatud täistööajale. Tegevusalade liigitusel on kasutatud Eesti majanduse tegevusalade klassifikaatori 2008. aasta versiooni. Tõine tulu lingiti ainult nendele isikutele, kelle põhitööandja Maksu- ja Tolliameti andmete kohaselt kattus REL-ist saadud infoga tegevusala kohta. Põhitööandja (Maksu- ja Tolliameti andmetel) valiti järgmiste kriteeriumide põhjal:
 - tööandja, kes enamikul kuudel aastast maksis töötajale tõist tulu. Juhul kui mitu tööandjat maksid samal arvul kuudel, siis
 - valiti tööandja, kes maksis töötajale suuremat töötasu. Kui leidis mitu tööandjat, kes tegid ühesuuruseid makseid, siis
 - valiti tööandja, kes tegi suurimaid makseid palgatuluna.

Eesti tööjõu-uuringu kohaselt vahetavad aasta jooksul tööd (sh ametit) ligikaudu 5% töötajatest. Maksu- ja Tolliameti ning rahvaloenduse andmebaasi võrdluses oli tulemus järgmine: 70%-l loendatud isikutest kattus Maksu- ja Tolliameti andmebaasis oleva põhilise tööandja peamine tegevusala rahvaloendusel nimetatud tegevusalaga. Need isikud kaasati halvasti tasustatud töökohtades tõise tulu näitajate arvutamisse. Kui inimene töötas ettevõtte allüksuses, kasutati analüüsis allüksuse tegevusala.

Täiskasvanuhariduse prioriteetsete sihtrühmade valik

Iga maakonda ning Tallinna ja Tartut kirjeldava alapeatüki lõpus on esitatud ülevaade olulisematest konkurentsivõime mõõdikutest ja võrreldud neid Eesti keskmise ning teiste maakondade omadega.

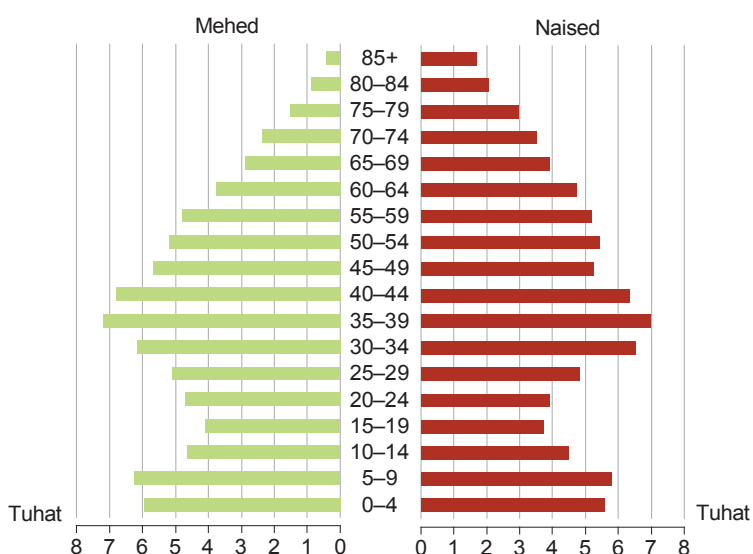
Peatükis on välja toodud ka täiskasvanuhariduse prioriteetsed sihtrühmad maakonnas. Ettepanekud sihtrühmade kohta põhinevad maakonna võrdlemisel Eesti keskmise tulemusega ja võrreldavate rühmade vahelistel erinevustel. Täiskasvanuhariduse sihtrühmad peegeldavad neid elanikerühmi maakonnas, kelle puhul jääb vajaka kas erialastest teadmistest (haridustase), mõnest olulisest oskusest tööturul (nt võõrkeeleskus, kutseoskus), kelle omandatud teadmised ei ole heas kooskõlas töökohal nõutavatega (nt kõrg- ja kutseharidusega lihttöölised) või kes võivad kas oma sotsiaal-demograafiliste või muude karakteristikute tõttu olla suuremas riskis jääda tööturult üldse kõrvale või väljuda sealt varem (nt vanuse või puude tõttu tööturult kõrvale jäämine).

Harju maakond

Harjumaad on käsitletud analüüsis ilma Tallinnata. Tallinna on käsitletud eraldi peatükis.

Harju maakonnas elab 2014. aasta 1. jaanuari seisuga 572 103 elanikku (43% kogu Eesti rahvastikust), neist 46,2% mehed ja 53,8% naised. Harjumaa rahvastik on noor – alla 15-aastaseid on 16,6% maakonna rahvastikust (Eesti keskmine 15,8%). Harjumaal on ka tööealisi ehk 15–65-aastaseid elanikkonnas rohkem kui Eestis keskmiselt – 67,1%. Vähemalt 65-aastaste osatähtsus on 16,3% (Eesti keskmine 18,4%). Rahvastikupüramiidilt (joonis 1) on näha, et kui laste seas on poisse ja tüdrukuid enam-vähem võrdselt, siis täiskasvanuea vanuserühmades on valdavalt rohkem naisi.

Joonis 1. Harju maakonna rahvastikupüramiid, 01.01.2014

Täiskasvanuhariduse sihtrühma sotsiaal-demograafiline profiil

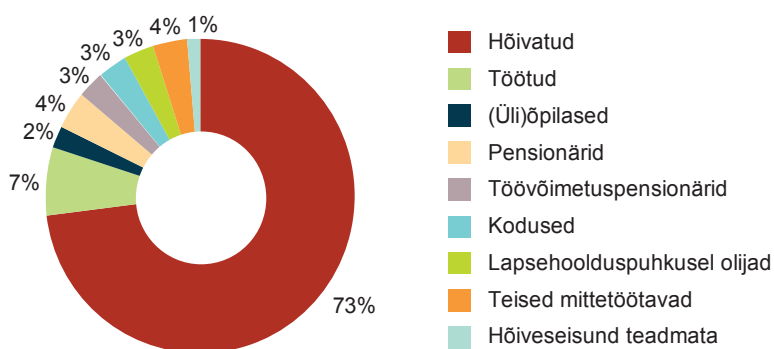
2011. aasta rahva ja eluruumide loenduse andmetel elab Harjumaal 20–64-aastaseid isikuid kokku 99 255 (62% maakonna rahvastikust). Neist veidi üle kolmandiku on 20–34-aastased, peaaegu pooled 35–54-aastased ja 18% 55–64-aastased (tabel 1). Sotsiaal-majandusliku staatuse järgi moodustavad suurima osa maakonna rahvastikust hõivatud (73%). Töötud on 20–64-aastastest 7% ja mitteaktiivsed 19% (joonis 2). Harjumaal on erakordselt kõrge hõivemäär 35–54-aastastel, kellest on hõivatud 81%, kuid teiste maakondadega võrreldes on Harjumaal kõrgem ka noorte ehk 20–34-aastaste ja vanemaealiste ehk 55–64-aastaste hõivemäär (vastavalt 68% ja 62%). Töötuid on Harju maakonna 20–64-aastaste seas vähem kui enamikus teistes maakondades ja töötute seas on selgelt ülekaalus mehed (57% vs 43%). Majanduslikult mitteaktiivsetest moodustavad suurima rühma vanadus- ja töövõimetuspensionärid, keda on kokku 7%. Ent maakondade võrdluses on Harjumaal neid vähe, näiteks 55–64-aastaste seas on (vanadus)pensionäre 21% (Eesti keskmine 24%) ja töövõimetuspensionäre 7% (Eesti keskmine 11%).

Tabel 1. Harju maakonna 20–64-aastased vanuserühma ja hõiveseisundi järgi, 31.12.2011

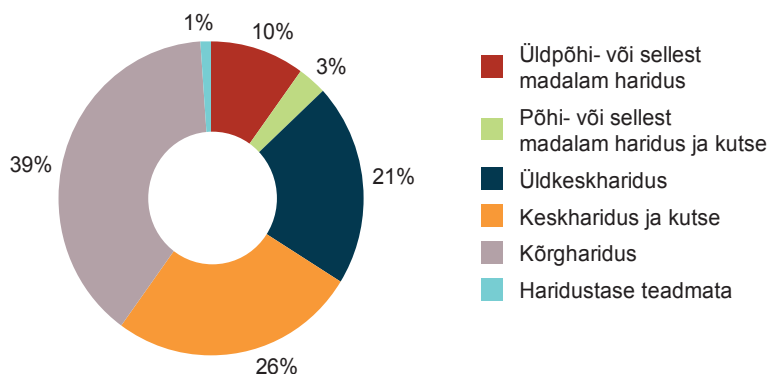
Vanus	Kokku	Hõivatud	Töötud	Majanduslikult mitteaktiivsed	Hõiveseisund teadmata
Kokku	99 255	72 599	6 752	18 434	1 470
20–34	33 771	23 077	2 645	7 189	860
35–54	47 766	38 611	3 192	5 446	517
55–64	17 718	10 911	915	5 799	93

Harjumaa 20–64-aastaste seas on palju kõrgharidusega elanikke. Erinevalt paljudest teistest maakondadest on kutseharidus vaid 26%-l ja põhi- või sellest madalam haridus 13%-l Harjumaa 20–64-aastastest (joonis 3). Seega on Harju maakonnas kutsehariduse või põhihariduse ja/või kutse või sellest madalama hariduse omandanud võrreldes teiste maakondadega märgatavalt vähem.

Joonis 2. Harju maakonna 20–64-aastased sotsiaal-majandusliku staatuse järgi, 31.12.2011

Joonis 3. Harju maakonna 20–64-aastased haridustaseme järgi, 31.12.2011

9% 20–64-aastastest elanikest osaleb tasemeõppes (8517 isikut). Peamiselt õpivad 20–24-aastased (4014 isikut), kuid õppijaid on palju ka vanuserühmades 25–29 (1650 isikut) ja 30–34 (1160 isikut). Maksu- ja Tolliameti kohaselt saab töist tulu 4907 rahvaloenduse andmete järgi hõivatud õppijat. Õppijate ja mitteõppijate töist sissetulekut võrreldes selgub, et noored mitteõppijad teenivad tasemeõppes osalejatest suuremat sissetulekut. Mitteõppijate keskmine töine brutotulu jääb vahemikku 933–953 eurot (mediaantulu 792 eurot), õppijate keskmine sissetulek on aga 805–847 eurot (mediaantulu 680 eurot). Ent õppijad vanuses 35–54 teenivad mitteõppijatest oluliselt enam. Nende töine brutotulu jääb vahemikku 1207–1315 eurot (mediaantulu 1038 eurot), samal ajal kui mitteõppijate oma jääb vahemikku 1061–1087 eurot (mediaantulu 818 eurot). Tabeli õppijate ja mitteõppijate töise tulu kohta leiab lisast 1.

Maakonna konkurentsivõime mõõdikud

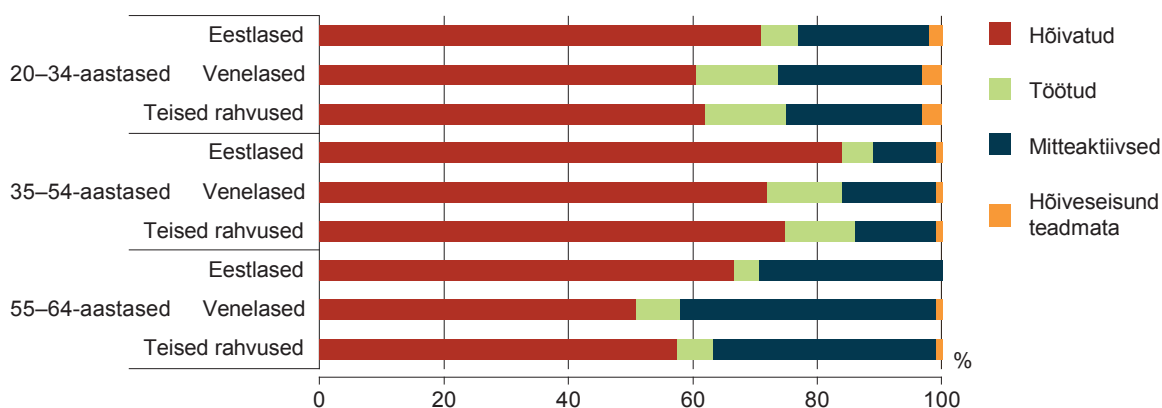
Rahvuskoosseis

Harju maakonna elanike rahvuskoosseis on mitmekesine: 77% elanikkonnast on eestlased, 18% venelased ja 5% muude rahvuste esindajad. Suurimad maakonnas elavad rahvusrühmad on veel ukrainlased (2857 isikut) ja valgevenelased (1416 isikut).

Harjumaal on hõiveseisundis eestlaste ja muude rahvuste vahel selged erinevused. 20–34-aastaste eestlaste seas on hõivatute osatähtsus suurem ja töötute osatähtsus väiksem kui venelaste ja teiste rahvuste seas (joonis 4). Eestlastest hõivatute osatähtsus on 11 protsendipunkti suurem kui venelastel. Samasugune tendents on ka 35–54-aastaste vanuserühmas, kusjuures majanduslikult mitteaktiivsete osatähtsus eestlastel ja mitte-eestlastel oluliselt ei erine. Kõige vanemas, 55–64-aastaste vanuserühmas on rahvustevahelised erinevused suuremad. Kui eestlastest on selles vanuses hõivatud veel 66%, siis samas vanuses venelastest vaid 51%. Selle võrra on aga nii venelaste kui ka teiste rahvuste hulgas rohkem majanduslikult mitteaktiivseid.

Harjumaa sarnaneb Raplamaaga, kus eestlaste ja teiste rahvuste puhul on hõivatute, töötute ja mitteaktiivsete osatähtsus enam-vähem samas suurusjärgus.

Joonis 4. Harju maakonna 20–64-aastaste hõiveseisund vanuserühma ja rahvuse järgi, 31.12.2011

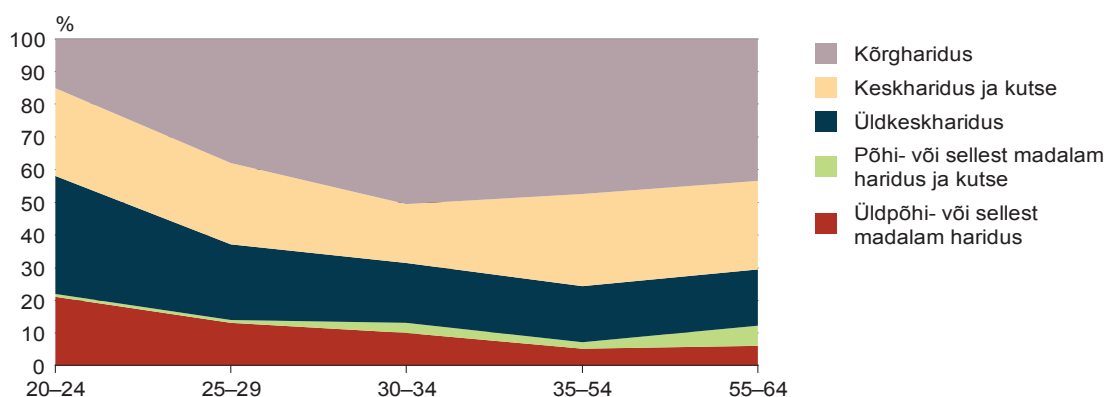

Omandatud haridustase

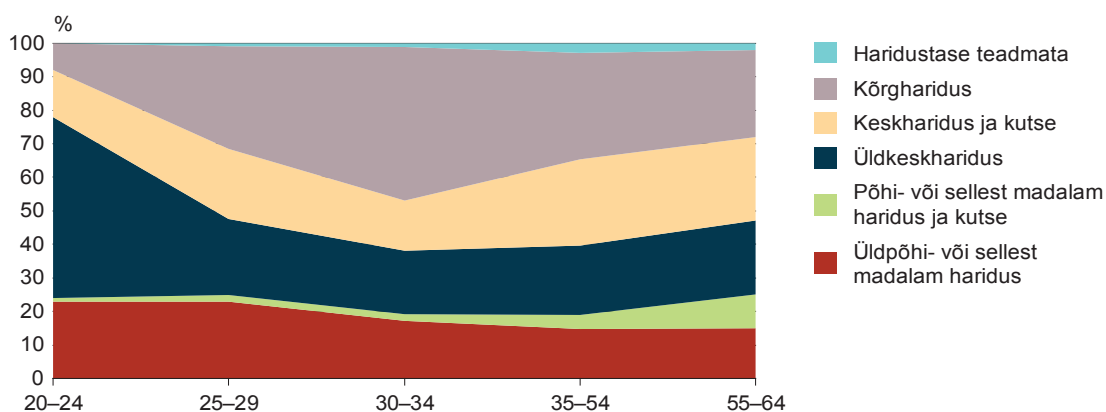
Harju maakonna 20–64-aastaste hõivatute ja majanduslikult mitteaktiivsete haridustasemes väga suuri erinevusi ei ole, mis on ainulaadne. Hõivatud 35–54-aastaste seas on rohkem kõrgharitud – selles vanuses hõivatutest on kõrgharidus 47%-l, mitteaktiivsetest 32%-l (joonised 5 ja 6). Majanduslikult mitteaktiivsete seas on jällegi kõigis vanuserühmades rohkem madala haridustasemega elanikke. Suurim erinevus on vanuserühmas 35–54, kus hõivatutest on madala haridustasemega 7%, mitteaktiivsetest aga 19%.

Harjumaa 30–34-aastaste majanduslikult mitteaktiivsete seas on nii nagu Tartumaal ja Tartus ning Tallinnas väga palju kõrgharidusega inimesi (46%) (joonis 6). See on tingitud lapsehoolduspuhkusel olevatest kõrgharidusega naistest.

Joonis 5. Harju maakonna 20–64-aastaste hõivatute kõrgeim omandatud haridustase vanuserühma järgi, 31.12.2011

Joonis 6. Harju maakonna 20–64-aastaste majanduslikult mitteaktiivsete kõrgeim omandatud haridustase vanuserühma järgi, 31.12.2011

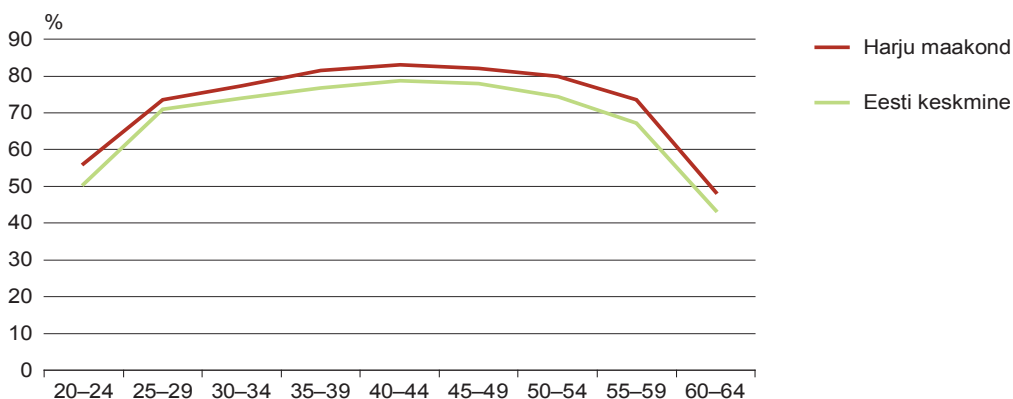

Hõivemäär

Viimase rahvaloenduse seisuga on Harju maakonna elanike hõivemäär 59,8%, mis on maakondade kõrgeim näitaja, ületades ka Eesti keskmist, mis on 52,1%. Kõrgeim on 40–44-aastaste hõivemäär (83,2%), kuid kõrge (üle 80%) on see ka vanuserühmades 35–39 ja 45–49 ja 50–54. Suur osa töötajatest lahkub tööturul pensioniea saabudes, s.t vanuses 60–64. Kui 55–59-aastaste hõivemäär on 73,6%, siis 60–64-aastaste seas 48,4%. Jooniselt 7 on näha, et Harjumaa hõivemäär ületab Eesti keskmist kõigis vanuserühmades. Selline tulemus iseloomustab veel üksnes linnu – Tartut ja Tallinna.

Kõige madalam on madala haridustasemega harjumaalaste hõivemäär. Nende seas ei ole hõivemäär üheski vanuserühmas üle 70%. Samal ajal aga ei ole kõrgharidusega inimeste hõivemäär alla 70%. Kõige kõrgem on 35–54-aastaste kõrgharitud hõivemäär – 87%. Ka kutseharidusega inimestel läheb Harjumaa tööturul hästi, näiteks 35–54-aastaste kutseharidusega elanike hõivemäär on 82%. Madala haridustasemega isikute hõivemäär on oluliselt madalam, näiteks 20–34-aastastel 60%, 35–54-aastastel 65% ja 55–64-aastastel vaid 46%. Siiski tuleb märkida, et võrreldes teiste maakondadega on Harjumaa madalalt haritud hõivemäär kõrge. Tabeli hõivemäära kohta haridustaseme ja vanuserühma järgi leiab lisast 2.

Joonis 7. Harju maakonna 20–64-aastaste hõivemäär vanuserühma järgi, 31.12.2011

Tervis

Harju maakonna 20–64-aastasest elanikest on puudega vaid 3% ehk 2895 isikut. Suurem osa puuetega inimestest on majanduslikult mitteaktiivsed – 78%. Tabel puuetega isikute arvu kohta on lisas 3.

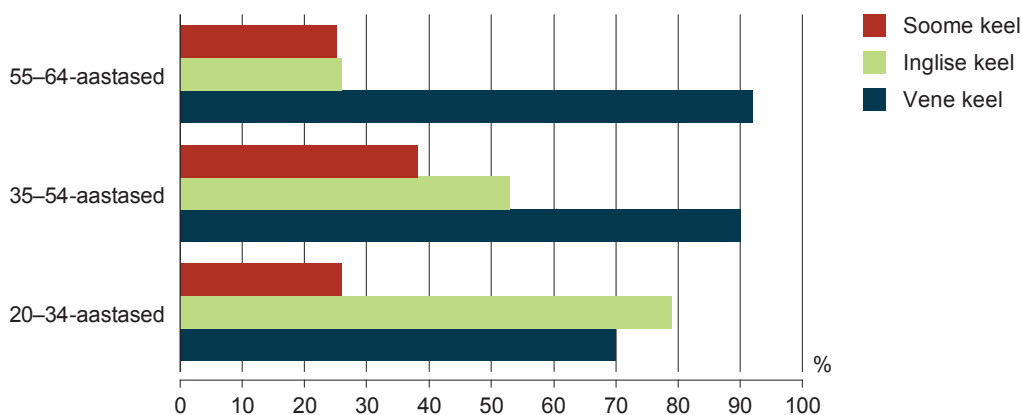
Keeleoskus

Harju maakonna 20–64-aastastest ei oska riigikeelt 11 945 inimest ehk 12% selles vanuses elanikest. 20–34-aastaseid eesti keele oskuseeta inimesi on 2208, 35–54-aastaseid 6396 ja 55–64-aastaseid 3341.

Harju maakonna elanike keeleoskus ületab kõikide teiste maakondade näitajaid. Maakonna 20–34-aastastest oskab inglise keelt 79%, vene keelt 70% ja soome keelt 26% (joonis 8). Kui enamikus maakondades on vanemate inimeste keeleoskus pigem kehv, siis Harjumaal see nii ei ole. 35–54-aastastest oskab 90% vene keelt, 53% inglise keelt ja 38% soome keelt. Kõik need näitajad ületavad Eesti keskmisi, mis on vastavalt 88%, 41% ja 22%. Kõige vanemas vanuserühmas on ootuspäraselt väga suur vene keele oskajate osatähtsus (55–64-aastastest oskab vene keelt 92%), kuid Eesti keskmisest suurem on selles vanuserühmas ka inglise ja soome keele oskajate osatähtsus, mis on vastavalt 26% ja 25%.

Kui inglise keelt räägib suur osa inimestest võõrkeelena, siis vene keele näitajad viib kõrgele Harjumaal suur venekeelne kogukond. Soome keele oskust vajavad aga turismiettevõtete ja teenindussektori töötajad.

Joonis 8. Harju maakonna 20–64-aastased keeleoskuse järgi, 31.12.2011

Madala haridustasemega väikelastevanemad

Harjumaal elab pea 25 000 alla 7-aastase lapse vanemat, kuid vaid väga väike osa neist – 12% – on madala haridustasemega (vt ka lisa 5, kaart 1). Maakonnas elab 64 15–19-aastast, 508 20–24-aastast, 707 25–29-aastast ja 870 30–34-aastast madala haridustasemega vanemat. Peaaegu kaks kolmandikku madala haridustasemega lastevanematest on hõivatud, peamiselt mehed. Ka töötute seas on rohkem mehi. Majanduslikult mitteaktiivseid on aga oluliselt rohkem naiste seas.

Harjumaal on 2004 leibkonda, kus üks leibkonnaliige on madala haridustasemega, ja 464 leibkonda, kus mõlemad last kasvatavad isikud on madala haridustasemega. Seega on 19% madala haridustasemega leibkondadest sellised, kus mõlemad vanemad on omandanud kas põhi- ja/või kutsehariduse või sellest madalama hariduse.

Ettevõtlus maakonnas

Harju maakonnas tööl käivad inimesed leiavad peamiselt rakendust töötleva tööstuse, hulgi- ja jaekaubanduse, veonduse ja laonduse, hariduse ja avaliku halduse tegevusalal (vt kõigil tegevusaladel töötajate arvu lisast 4). Erinevalt enamikust teistest maakondadest ei ole Harjumaal põllumajandussektor üks nendest viiest tegevusalast, kuhu on koondunud suurem osa maakonna töökohtadest. Põllumajanduses on hõivatud vaid 3% Harju maakonnas tööl käivatest inimestest.

Ettevõtluse demograafia

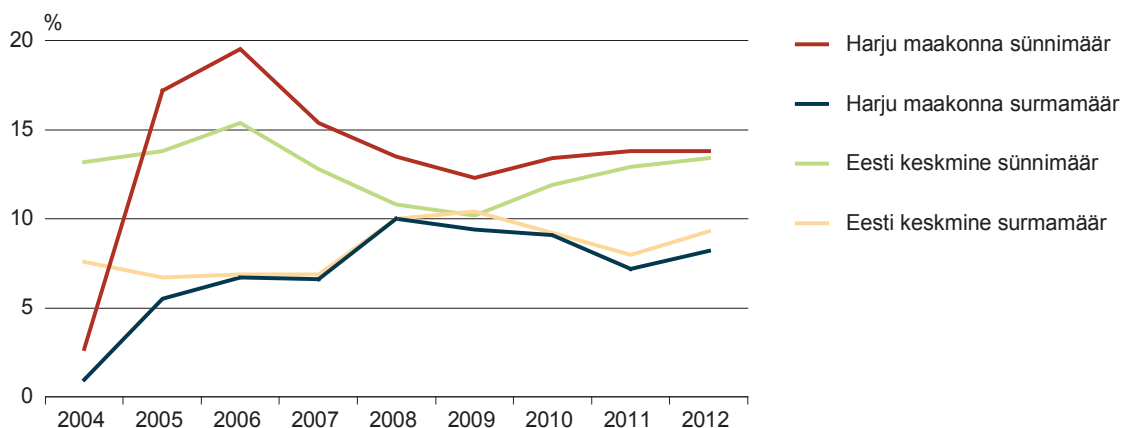
Harju maakonnas (ilma Tallinnata) tegutses 2012. aastal 9073 majanduslikult aktiivset ettevõtet – 13% kõigist Eesti ettevõtetest. Kõige rohkem on maakonnas hulgi- ja jaekaubanduse, kutse-, teadus- ja tehnikategevuse, ehituse ning töötleva tööstusega seotud ettevõtteid, mida on üle 1000. Harjumaale loodavate ettevõtete arv on aasta-aastalt kasvanud. Kui 2011. aastal sündis 1095, siis 2012. aastal juba 1253 uut ettevõtet. Aasta jooksul lõpetas tegevuse 748 ettevõtet. Tabelis 2 on näidatud sündinud ja surnud ettevõtete arv tegevusala järgi. Selgub, et suurem osa loodud ja tegevuse lõpetanud ettevõtetest tegutsesid hulgi- ja jaekaubanduse ning kutse-, teadus- ja tehnikategevuse valdkonnas.

Tabel 2. Harju maakonna ettevõtluse demograafia põhinäitajad, 2012

Tegevusala	Majanduslikult aktiivsete ettevõtete arv	Sündinud ettevõtete arv	Surnud ettevõtete arv
Tegevusalad kokku	9 073	1 253	748
Mäetööstus	16	2	1
Töötlev tööstus	1 005	110	50
Elektrienergia, gaasi, auru ja konditsioneeritud õhuga varustamine	23	2	0
Veevarustus; kanalisatsioon; jäätme- ja saastekäitlus	50	4	3
Ehitus	1 223	164	112
Hulgi- ja jaekaubandus; mootorsõidukite ja mootorrataste remont	2 065	272	202
Veondus ja laondus	737	60	36
Majutus ja toitlustus	207	25	23
Info ja side	434	67	33
Finants- ja kindlustustegevus	68	16	6
Kinnisvaraala tegevus	479	42	30
Kutse-, teadus- ja tehnikaala tegevus	1 468	204	128
Haldus- ja abitegevused	588	144	55
Haridus	145	32	13
Tervishoid ja sotsiaalhoolekanne	122	10	10
Kunst, meelelahutus ja vaba aeg	189	34	22
Muud teenindavad tegevused	254	65	24

Harju maakonnas on ettevõtete tegevuse alustamise ja lõpetamisega seotud pikaajalised trendid väga sarnased Eesti üldiste trendidega. Nii näiteks langes ettevõtete sündimäär kiiresti aastatel 2006–2009, kuid on praegu, majanduse taastudes, hakanud vähehaaval jälle tõusma. Harjumaal, kuhu on koondunud suur osa Eesti ettevõtlusest, on ka ettevõtete sündimäär kõrgem kui Eestis keskmiselt. Aastatel 2004–2008 ettevõtete surmamäär tõusis, s.t iga aasta moodustasid tegevuse lõpetanud ettevõtted aina suurema osa kõigist majanduslikult aktiivsetest ettevõtetest maakonnas. Alates 2008. aastast aga on ettevõtete surmamäär taas langenud (v.a 2012. a). Ühelgi aastal ei ole surmamäär ületanud sündimäära, mis tähendab seda, et aasta-aastalt Harju maakonna ettevõtete arv kasvab.

Joonis 9. Harju maakonna ettevõtete sünni- ja surmamäär, 2004–2012

Tõmbekeskused ja ääremaalised alad maakonnas

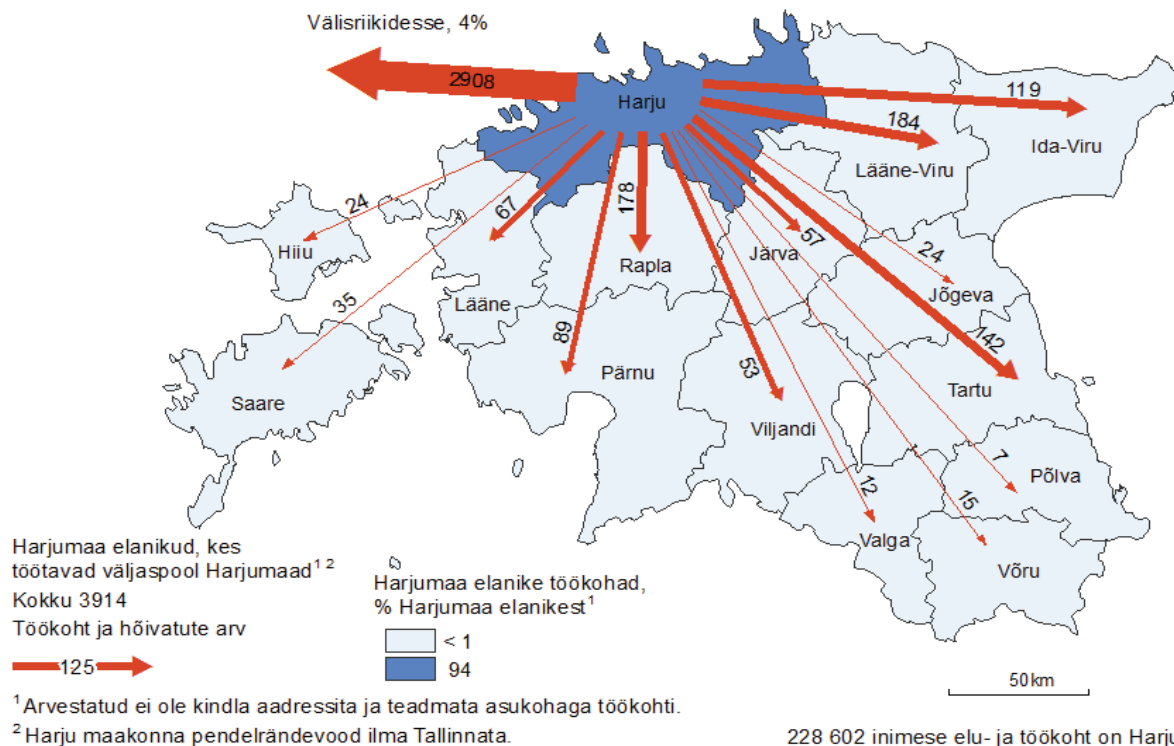
Harjumaal käib tööl 47 455 inimest. 44 402 inimest elab ja töötab Harju maakonnas, sh Tallinnas, üle 3000 inimese käib aga maakonda tööle kaugemalt. Ulatuslik maakonnaülene tööränne Harjumaale toimub peamiselt Raplamaalt (862 isikut), Lääne-Virumaalt (440 isikut) ja Ida-Virumaalt (304 isikut). Harju maakonnas elab hõivatuid 75 699^a. Et Harjumaa on ise teistele maakondadele suurim tõmbekeskus, siis on sealt väljapoole suunduv tööränne pigem väike. Peamiselt käiakse tööl naabermaakondades (Lääne-Viru, Rapla), kuid liikujate arv jääb alla 200^b (vt kaart 1). Harju maakonnas on peale pealinn Tallinna (põhjalikum ülevaade järgmises peatükis) veel üks tõmbekeskus – Keila linn. Keilas asub 3804 töökohta ja linna tööjõupotentsiaali näitaja väärtus on 0,79, s.t linnas on töökohti vähem kui hõivatud elanikke. Samal ajal võib seda näitajat pidada veel heaks. Kaardi linnaliste asulate tööjõupotentsiaali kohta leiab lisast 5 (kaart 2).

Harjumaal käib igast vallast vähemalt 10% Eestis hõivatutest tööl suuremates tõmbekeskustes. Kõige nõrgemini on Tallinnaga seotud Padise vald, kust käib pealinna tööl 11–20% valla elanikest. Seega on Padise vald osa Tallinna kaugtagamaast.

^a Harjumaale suunduva pendelrände puhul on käsitletud Harjumaad ilma Tallinnata.

^b Harjumaalt väljapoole suunduva pendelrände puhul on käsitletud Harjumaad ilma Tallinnata.

Kaart 1. Harju maakonna elanike tööränne Eesti maakondadesse ja välismaale, 31.12.2011

Töökohad

Harju maakonna kümme enim levinud ametit ei erinegi niivõrd teiste maakondade omadest. Populaarsemad ametid kujunevad selle järgi, milline on suuremate ettevõtete tööjõuvajadus. Harju maakonnas töötab palju äri- ja haldusala keskastme spetsialiste, mootorsõidukite juhte ja eri tegevusalade juhte. Tabelis 3 esitatud kümnel ametikohal töötab ligi 26 000 inimest – 55% kõikidest maakonnas töötajatest.

Tabel 3. Harju maakonna töötajate kümme enim levinud ametit, 31.12.2011

Amet	Töötajate arv
Äri- ja haldusalal töötavad keskastme spetsialistid	3 806
Mootorsõidukite ja liikurmasinade juhid	3 262
Juhid tegevusalade järgi	3 003
Metallitöötluste, masinaehituse jms alade oskustöötajad	2 917
Pedagoogika tippspetsialistid	2 507
Seadme- ja masinaoperaatorid	2 479
Arve- ja laoametnikud	2 366
Loodus- ja inseneriteaduste keskastme spetsialistid	2 015
Ehitustöölised, v.a elektrikud	1 865
Mäe-, ehitus-, tootmis- ja veonduuslihttöölised	1 744

Kui üldiselt iseloomustab Eesti maakondi tööjõu ülekvalifitseeritus ja ka struktuurne tööpuudus, siis Harjumaad puudutavad need märksõnad ehk kõige vähem. 17 628-st kõrgharidusega töötajast 74% töötab kõrgharidust eeldaval ametikohal (juhid, tippspetsialistid jne). 4% kõrgharitudest töötab lihttöölisena ja 6% seadme- või masinaoperaatorina. 16% madala haridustasemega inimestest töötab aga kõrgharidust eeldaval ametikohal ja põhimõtteliselt sama suur osa neist on lihttöölised (17%).

Suurimad tööandjad töötleva tööstuse ettevõtetest on maakonnas elektrimootorite, -generaatorite, trafode ja elektri jaotusseadmete ning juhtaparatuuri tootmise, metalltarindite tootmise, puidust,

korgist, õlest ja punumismaterjalist toodete tootmise ning mööblitootmise ettevõtteid. Kõigis neis on tööl üle 1000 maakonnas töötava inimese.

Tabel 4. Harju maakonna töötajad ameti pearühma ja haridustaseme järgi, 31.12.2011

Ameti pearühm	Kokku	Põhi- või sellest madalam haridus	Põhi- või sellest madalam haridus ja kutse	Üldkeskharidus	Keskharidus ja kutse	Kõrgharidus	Haridustase teadmata
Kokku	47 455	4 817	1 763	9 396	13 781	17 628	70
Sõjaväelased	673	66	12	152	247	196	0
Juhid	5 364	144	56	890	1 090	3 184	0
Tippspetsialistid	6 485	28	13	354	544	5 546	0
Tehnikud ja keskastme spetsialistid	6 841	257	120	1 547	1 936	2 978	3
Ametnikud	3 334	335	77	897	949	1 076	0
Teenindus- ja müügitöötajad	4 367	480	198	1 041	1 501	1 145	2
Põllumajanduse, metsanduse, jahinduse ja kalanduse oskustöötajad	649	106	39	105	247	151	1
Oskustöötajad ja käsitöölised	7 364	1 208	432	1 470	3 005	1 241	8
Seadme- ja masinaoperaatorid ja koostajad	7 424	1 241	515	1 740	2 784	1 143	1
Lihttöölised	4 130	852	274	1 012	1 241	749	2
Teadmata	824	100	27	188	237	219	53

Harju maakonna kõige väiksema töise sissetulekuga on muu teeninduse tegevusala töötajad (tabel 5). Muu teeninduse alla kuuluvad ettevõtteid, mis tegutsevad näiteks tekstiili pesu ja keemilise puhastusega, juuksuriteenuse, matuseteeninduse ning füüsilise heaoluga seotud teeninduse pakkumisega. Sellel tegevusalal töötavate inimeste keskmine töine brutotulu on 314–382 eurot (mediaantulu 298 eurot). Seejuures on 36% sellel tegevusala töötajatest kõrgharidusega. Huvitav leid vähe tasustatud tegevusalade esikümnes on juriidiliste toimingute valdkond, kus töötajate keskmine töine tulu jääb vahemikku 479–583 eurot. See on väga väike, arvestades, et tegemist on Harju maakonna ja prestiižse tegevusalaga, kus 71% töötajatest on kõrgharidusega.

Tabel 5. Harju maakonna vähe tasustatud tegevusalade töötajate tõine tulu ja haridustase, 2011

Tegevusala ^a	Arv ^b	Tõine mediaantulu, eurot	Keskmine tõine tulu, eurot	Keskmise tõise tulu 95% usaldusvahemik, eurot	Kokku ^c	Omandatud haridustase, %		
						Põhi- või sellest madalam haridus; põhi- või sellest madalam haridus ja kutse	Üldkeskharidus; keskkharidus ja kutse	Kõrgharidus
Muu teenindus	164	298	348	±34	100	7,9	56,1	36,0
Posti- ja kulleriteenistus	180	442	437	±28	100	15,0	62,8	22,2
Toidu ja joogi serveerimine	336	371	441	±32	100	17,0	60,4	22,6
Sotsiaalhoolekanne majutuseta	71	424	450	±63	100	11,3	49,3	39,4
Rõivatootmine	272	415	452	±30	100	14,0	55,9	30,2
Hoonete ja maastike hooldus	285	361	472	±47	100	19,3	51,9	28,8
Turvatöö ja juurdlus	259	437	502	±29	100	14,3	54,4	30,9
Kinnisvaraalane tegevus	392	349	525	±50	100	10,0	49,0	41,3
Juriidilised toimingud ja arvepidamine	181	389	531	±52	100	2,2	27,1	70,7
Nahatöötlemine ja nahktoodete tootmine	73	493	552	±59	100	23,3	52,1	24,7

^a Tabelis on esitatud vähemalt 50 töötajaga tegevusalad.

^b Näitab nende inimeste arvu, kelle põhitööandja rahva ja eluruumide loenduse ning Maksu- ja Tolliameti andmestikus katus, mitte tegevusalal töötavate inimeste koguarvu maakonnas.

^c Andmed haridustaseme kohta on ümardatud, mistõttu lahter „Kokku“ ei pruugi olla 100%.

Vähe tasustatud ametid on koristajad ja abilised, toitlustuse abitöötajad ja prügivedajad (tabel 6). Neil ametikohtadel töötavatest inimestest on suurem osa üldkesk- või kutseharidusega. Harju maakonna klienditeenindajatest aga on üle kolmandiku kõrgharidusega, samal ajal kui nende keskmine tõine sissetulek on 572–652 eurot, mis ei ole ligilähedanegi kõrgharidusega inimeste keskmisele palgale Harju maakonnas. Tegemist on tellerite, laekurite jms ametikohtadel töötajatega. Madala haridustasemega töötajaid on küllalt palju toitlustuse abitöötajate, prügivedajate ja koristajate seas.

Tabel 6. Harju maakonna vähe tasustatud ametitel töötajate tõine tulu ja haridustase, 2011

Amet ^a	Arv ^b	Tõine mediaantulu, eurot	Keskmine tõine tulu, eurot	Keskmise tõise tulu 95% usaldusvahemik, eurot	Kokku ^c	Omandatud haridustase, %		
						Põhi- või sellest madalam haridus; põhi- või sellest madalam haridus	Üldkeskharidus; keskharidus ja kutse	Kõrgharidus
Koristajad ja abilised	479	336	367	±18	100	21,5	59,1	19,4
Toitlustuse abitöölised	125	364	381	±28	100	28,8	54,4	16,8
Prügivedajad jms lihttöölised	455	397	446	±23	100	23,1	54,3	22,6
Isikuteenindajad	517	415	458	±22	100	15,5	62,1	22,4
Isikuhooldus-töötajad	281	470	490	±24	100	17,8	55,9	26,3
Müüjad	1 250	454	512	±16	100	15,3	59,8	24,9
Muud teenindusala lihtametnikud	169	463	520	±43	100	13,0	56,8	30,2
Õigus-, sotsiaal-, kultuuri- jms alade keskastme spetsialistid	293	493	569	±45	100	12,0	55,0	32,8
Klienditeenindajad	255	513	612	±40	100	5,5	58,8	35,7
Toiduaine- ja puidutöötajad, rõivatööstuse ja muude käsitöölalade töötajad	1 187	603	660	±18	100	20,7	60,9	18,3

^a Tabelis on esitatud vähemalt 50 töötajaga ametirühmad.

^b Näitab nende inimeste arvu, kelle põhitööandja rahva ja eluruumide loenduse ning Maksu- ja Tolliameti andmestikus kattus, mitte ametirühmas töötavate inimeste koguarvu maakonnas.

^c Andmed haridustaseme kohta on ümardatud, mistõttu lahter „Kokku“ ei pruugi olla 100%.

Täiskasvanuhariduse prioriteetsed sihtrühmad (%)

Näitaja	Maakonna / linna tulemus	Eesti keskmine	Halvim tulemus	Halvim maakond	Positsioon Eesti keskmise suhtes	Parim tulemus	Parim maakond
20–64-aastaste osatähtsus elanikkonnas	62,1	61,6	56,4	Valga		64,7	Tallinn
Hõivatute osatähtsus 20–64-aastaste seas	73,1	67,1	56,7	Ida-Viru		73,1	Harju
Majanduslikult mitteaktiivsete osatähtsus 20–64-aastaste seas	18,6	22,7	31,2	Põlva		18,9	Harju
(Üli)õpilaste osatähtsus 20–64-aastaste seas	2,3	3,3	1,9	Hiiu		9,8	Tartu linn
Vanadus- ja töövõimetuspensionäride osatähtsus 20–64-aastaste seas	6,7	10,2	18,7	Põlva		6,7	Harju
Madala haridustasemega elanike osatähtsus 20–64-aastaste seas	13,4	14,8	25,6	Hiiu		8,7	Tallinn
Kutseharidusega elanike osatähtsus 20–64-aastaste seas	25,5	27,4	20,8	Tartu linn		36,8	Hiiu
Kõrgharidusega elanike osatähtsus 20–64-aastaste seas	39,0	35,5	22,0	Järva		45,1	Tallinn
Hõivatute osatähtsus 35–54-aastaste eestlaste seas	84,0	79,0	70,0	Põlva		84,0	Harju
Hõivatute osatähtsus 35–54-aastaste venelaste seas	72,0	69,0	48,0	Põlva		77,0	Hiiu
Madala haridustasemega elanike osatähtsus 25–29-aastaste hõivatute seas	14,0	13,0	26,0	Järva		9,0	Tallinn
Madala haridustasemega elanike osatähtsus 25–29-aastaste mitteaktiivsete seas	25,0	26,0	43,0	Põlva		18,0	Tallinn
Madala haridustasemega elanike osatähtsus 55–64-aastaste hõivatute seas	12,0	12,0	27,0	Saare		7,0	Tallinn
Madala haridustasemega elanike osatähtsus 55–64-aastaste mitteaktiivsete seas	25,0	28,0	54,0	Hiiu		13,0	Tallinn
Madala haridustasemega elanike hõivemäär	58,2	49,9	34,0	Ida-Viru		58,2	Harju
Kutseharidusega elanike hõivemäär	67,9	61,2	47,9	Ida-Viru		68,5	Saare
Kõrgharidusega elanike hõivemäär	82,2	78,9	69,1	Ida-Viru		83,3	Saare
Puuetega inimeste osatähtsus 20–64-aastaste seas	2,9	6,5	20,0	Jõgeva		3,0	Harju
Riigikeeleoskuseta inimeste osatähtsus 20–64-aastaste seas	12,0	16,1	59,3	Ida-Viru		0,2	Hiiu
Inglise keele oskajate osatähtsus 35–54-aastaste seas	53,0	41,0	15,0	Ida-Viru		53,0	Harju
Vene keele oskajate osatähtsus 20–34-aastaste seas	70,0	68,0	36,0	Hiiu		97,0	Ida-Viru
25–29-aastaste hõivemäär	73,5	71,0	57,1	Ida-Viru		75,3	Tallinn
55–59-aastaste hõivemäär	73,6	67,3	54,1	Põlva		73,6	Harju
Madala haridustasemega lapsevanemad ^a	12,0	16,0	31,0	Järva		10,0	Tallinn
Leibkonnad, kus mõlemad vanemad on madala haridustasemega ^d	18,7	21,1	28,0	Järva		15,3	Tallinn
Ettevõtete sünnimäär	13,8	13,4	9,7	Hiiu		14,0	Tallinn
Ettevõtete surmamäär	8,2	9,3	10,3	Tallinn		6,4	Hiiu
Kõrgharidusega teenindus-, oskus- ja lihttöötajad ^c	25,1	21,3	34,0	Ida-Viru		14,7	Tartu linn
Lihttöölise osatähtsus madala haridustasemega töötajate hulgas	17,1	18,6	22,7	Tartu linn		17,1	Harju
Madala haridustasemega isikud kõrgharidust eeldaval ametikohtal ^d	16,8	14,1	7,7	Järva		20,8	Tallinn
Oma maakonnas töötajate osatähtsus maakonna hõivatute hulgas	38,5	77,0	38,0	Harju		81,0	Ida-Viru

^a Madala haridustasemega lapsevanemate osatähtsus alla 7-aastaste laste vanemate hulgas.

^b Kahe madala haridustasemega väikelapsevanemaga leibkondade osatähtsus kõigi madala haridustasemega vanematega leibkondade hulgas.

^c Teenindus-, oskus- ja lihttöötajate osatähtsus kõrgharidusega töötajate hulgas.

^d Kõrgharidust eeldaval ametikohtadel töötajate osatähtsus madala haridustasemega inimeste seas.

Joonisel on võrreldud selle maakonna konkurentsivõimenäitajaid ülejäänud maakondade omadega. Maakonna positsiooni Eesti keskmise suhtes näitab värviline ring. Kui maakonna näitaja väärtus on Eesti keskmisest parem või sellega võrdne, on ring roheline, kui väärtus kehvem, on ring punane. Halli ribaga on esitatud vahemik, mille otstes on Eesti parim ja halvim väärtus. Tumehalli riba sees on poolte Eesti maakondade näitajate väärtused.

Graafiku prototüüp: West Midlands Public Health Observatory

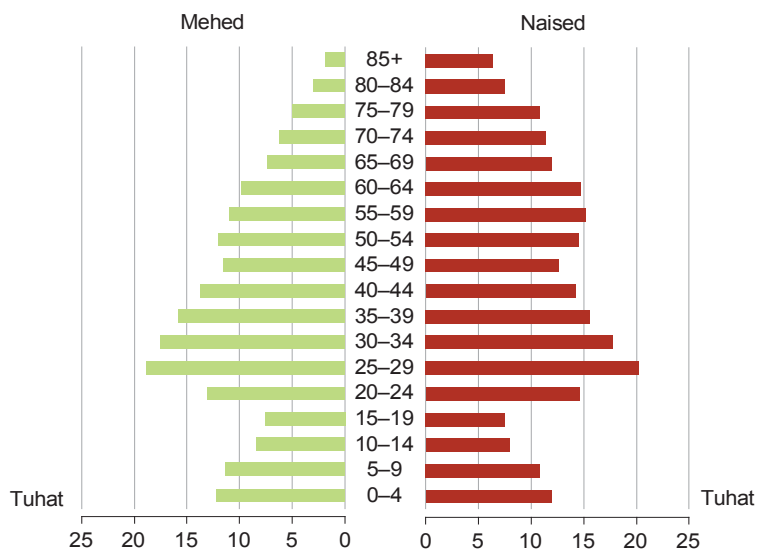
Täiskasvanuhariduse sihtrühmad võiksid Harju maakonnas olla järgmised:

- riigikeeleoskuseeta elanikud
- majanduslikult mitteaktiivne muukeelne elanikkond (eelkõige vanuses 20–34 ja 55–64)
- vähemalt 50-aastased isikud
- igas vanuses madala haridustasemega majanduslikult mitteaktiivsed (ja töötud) elanikud
- madala haridustasemega lihttöölised
- vähe tasustatud ametikohtadel töötavad kõrgharidusega elanikud

Tallinn

2014. aasta alguse seisuga elab Tallinnas 411 063 elanikku, kellest 45,2% on mehed ja 54,8% naised. Tallinnas elab palju tööealisi elanikke ja vähem vanemaealisi. 15–64-aastaseid on 67,5% rahvastikust (Eesti keskmine on 65,8%). Vähemalt 65-aastaseid on 17,3% (Eesti keskmine 18,4%). Kui laste seas on poisse ja tüdrukuid enam-vähem võrdselt, siis täiskasvanute seas on enamasti ülekaalus naised, seda nii noorte kui ka vanemaealiste puhul (joonis 10).

Joonis 10. Tallinna rahvastikupüramiid, 01.01.2014

Täiskasvanuhariduse sihtrühma sotsiaal-demograafiline profiil

20–64-aastaseid elanikke on viimase rahvaloenduse kohaselt Tallinnas 254 610, s.o 64,7% Tallinna kogurahvastikust. Neist 40% on 20–34-aastased, 41% 35–54-aastased ja 19% 55–64-aastased. Sotsiaal-majandusliku staatuse järgi jaguneb täiskasvanuhariduse sihtrühm järgmiselt: 71% on hõivatud, 8% töötud ja 19% majanduslikult mitteaktiivsed. Hõivatuid on enim 35–54-aastaste seas (78%), töötuid on ühepalju nii 20–34- kui ka 35–54-aastaste seas – 9%. Suurem osa vanemaealistest on hõivatud (62%), kuid omajagu on nende seas ka (vanadus)pensionäre (21%) ja töövõimetuspensionäre (6%). Võrreldes maakondadega on aga Tallinnas pensionäride osatähtsus märgatavalt väiksem. Noorte seas on peale hõivatute ja töötute ka palju (üli)õpilasi – 9%.

Tabel 7. Tallinna 20–64-aastased vanuserühma ja hõiveseisundi järgi, 31.12.2011

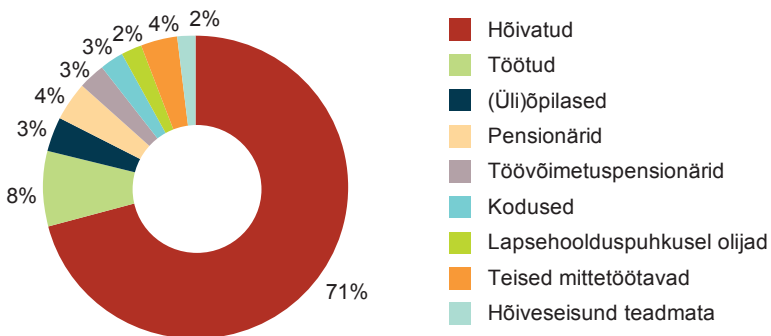
Vanus	Kokku	Hõivatud	Töötud	Majanduslikult mitteaktiivsed	Hõiveseisund teadmata
Kokku	254 610	179 914	21 065	48 464	5 167
20–34	101 172	68 597	9 041	20 523	3 011
35–54	104 346	80 958	9 160	12 497	1 731
55–64	49 092	30 359	2 864	15 444	425

Tallinn paistab silma suure kõrgharidusega elanike kontsentratsiooni poolest. Kõrgharidusega on 45% 20–64-aastastest ja vaid 9% linna rahvastikust on põhi- või sellest madalama haridusega. Ka kutseharidusega elanikke on Tallinnas võrreldes maakondadega vähe.

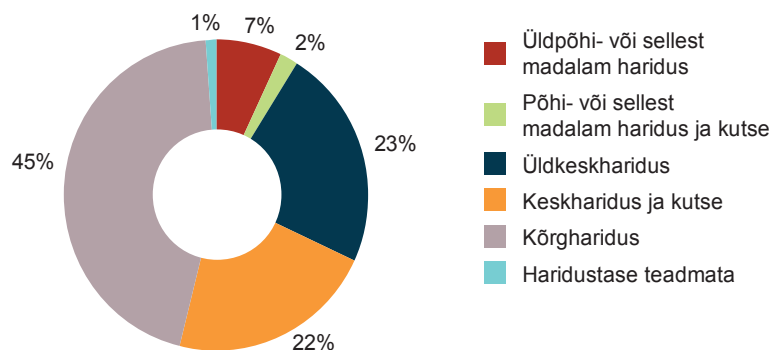
Tallinna 20–64-aastastest elanikest osaleb tasemeõppes 29 203 ehk 11%. Enamik neist on 20–24- ja 25–29-aastased. Loenduse ajal olid hõivatud ja said Maksu- ja Tolliameti andmete kohaselt ka töist tulu 16 725 õppijat. 20–34-aastaste mitteõppijate sissetulek on õppijate omast oluliselt suurem. Mitteõppijate keskmine tõine brutotulu on 894–906 eurot (mediaantulu 760 eurot), õppijate oma 788–808 eurot (mediaantulu 660 eurot). Ent 35–54-aastased õppijad on sissetuleku poolest märksa paremas seisus kui samas vanuses mitteõppijad. Selles vanuses õppijate tõine brutotulu on

1187–1279 eurot (mediaantulu 985 eurot). Mitteõppijad teenivad vahemikus 979–997 eurot (mediaantulu 747 eurot). Tabeli õppijate ja mitteõppijate teise tulu kohta leiab lisast 1.

Joonis 11. Tallinna 20–64-aastased sotsiaal-majandusliku staatuse järgi, 31.12.2011

Joonis 12. Tallinna 20–64-aastased haridustaseme järgi, 31.12.2011

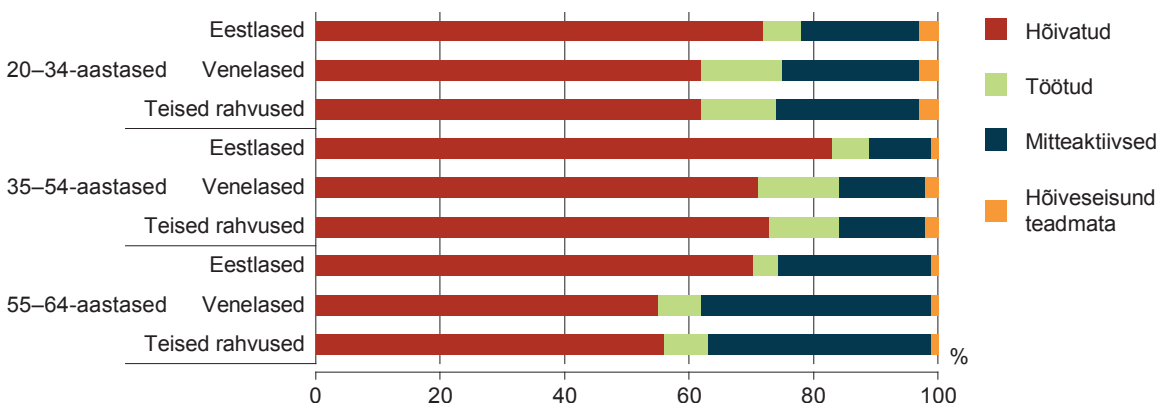
Linna konkurentsivõime mõõdikud

Rahvuskoosseis

Tallinn on kõige mitmekesisema rahvuskoosseisuga linn Eestis. 55% linna elanikkonnast on eestlased, 37% venelased, 3% ukrainlased ja 2% valgevenelased. Tallinnas elab ka üle 2000 soomlase ning üle 1000 tatarlase ja juudi.

Hõiveseisundi poolest on eestlaste ja venelaste vahel selged erinevused. Sarnased on aga venelaste ja teiste rahvuste tendentsid. 20–34-aastaste eestlaste seas on hõivatuid 10 protsendipunkti võrra rohkem kui samas vanuses venelaste hulgas. Töötuid on noorte venelaste seas kaks korda rohkem kui eestlaste seas. Vanuses 35–54 erinevused süvenevad. Kui selles vanuses eestlastest on hõivatud 83%, siis venelastest vaid 71%. 55–64-aastaste venelastest on üle kolmandiku tööhõivest väljunud. Iga neljas 55–64-aastane eestlane on majanduslikult mitteaktiivne.

Joonis 13. Tallinna 20–64-aastaste hõiveseisund vanuserühma ja rahvuse järgi, 31.12.2011

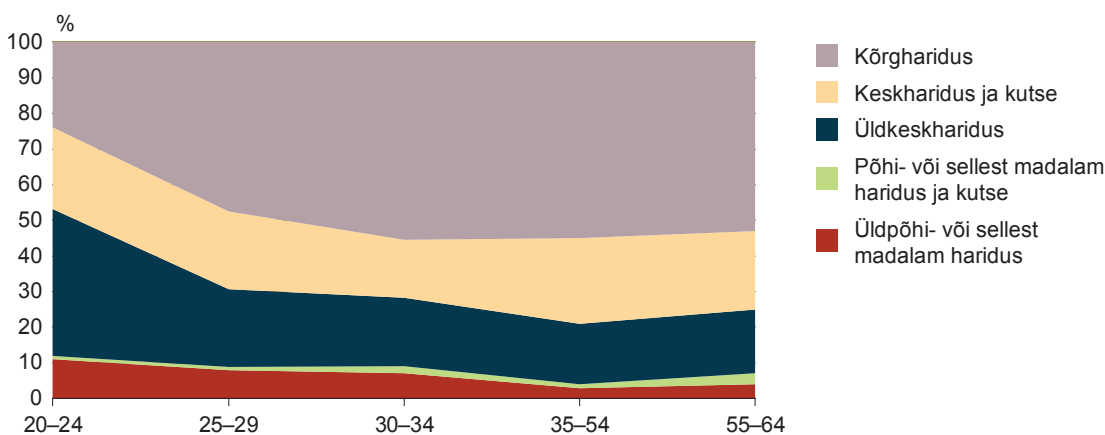

Omandatud haridustase

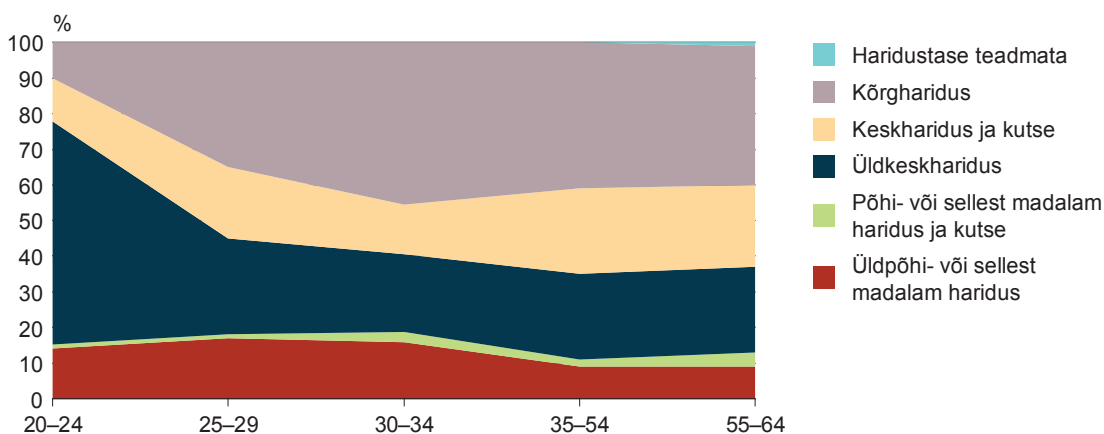
Tallinnas hõivatute ja majanduslikult mitteaktiivsete haridustasemes suuri erinevusi ei ole. Nii palju kui on kõrgharitud hõivatute hulgas, on neid ka mitteaktiivsete seas. 20–24-aastastest hõivatutest on kõrgharidusega ligikaudu pooled, mitteaktiivsete seas on neid veidi vähem. Ka kutse- ja üldkeskharidusega elanike osatähtsused eri vanuses hõivatute ja mitteaktiivsete seas on küllaltki sarnased. Vaid nooremates vanuserühmades on majanduslikult mitteaktiivsete hulgas kutseharidusega elanikke vähem ja üldkeskharidusega elanikke rohkem kui hõivatute hulgas. Selle põhjuseks on noorte gümnaasiumilõpetanute edasiõppimine. Kui kutseharidusega noored suunduvad tööturule, siis üldkeskharidusega noored õpivad edasi ja on sotsiaal-majandusliku staatuse poolest tihti mitteaktiivsed.

Madala haridustasemega elanikke on veidi rohkem majanduslikult mitteaktiivsete seas, kuid nende osatähtsus on Tallinnas võrreldes paljude maakondadega väga tagasihoidlik. Kõige rohkem põhi- või sellest madalama haridusega elanikke on vanuserühmades 25–29 ja 30–34, kus peaaegu iga viies majanduslikult mitteaktiivne on madala haridustasemega.

Joonis 14. Tallinna 20–64-aastaste hõivatute kõrgeim omandatud haridustase vanuserühma järgi, 31.12.2011

Joonis 15. Tallinna 20–64-aastaste majanduslikult mitteaktiivsete kõrgeim omandatud haridustase vanuserühma järgi, 31.12.2011

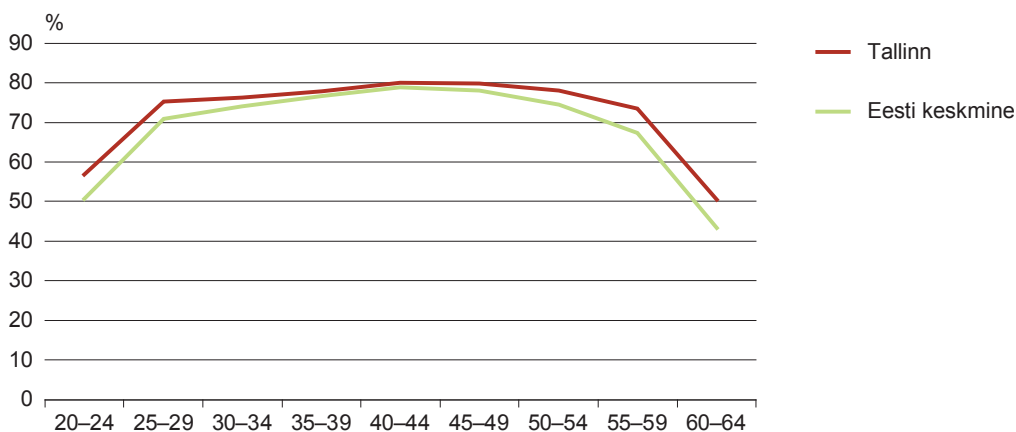

Hõivemäär

Tallinna elanike hõivemäär oli rahvaloenduse andmetel 57,4% – oluliselt kõrgem Eesti keskmisest (52,1%) ja kõikide maakondade, v.a Harjumaa näitajast. Tallinna elanike hõivemäär on ühtlaselt kõrge peaaegu kõigis vanuserühmades peale 20–24- ja 60–64-aastaste. Kõige suurem on hõivatute osatähtsus 40–44-aastaste (80%) ja 45–49-aastaste seas (79,9%). Eesti keskmisest oluliselt kõrgem on ka 55–59-aastaste hõivemäär – 73,5% (Eesti keskmine 67,3%).

Kõige kehvemas positsioonis on Tallinnas tööturul 20–34- ja 55–64-aastased põhi- või sellest madalama haridusega elanikud, kellest on hõivatud vastavalt 55% ja 47%, ning 55–64-aastased üldkeskharidusega elanikud, kelle hõivemäär on 56%. Kõrgharitude hõivemäärad on aga järgmised: 20–34-aastastel 80%, 35–54-aastastel 84% ja 55–64-aastastel 69%. Tabeli hõivemäära kohta haridustasemeti leiab lisast 2.

Joonis 16. Tallinna 20–64-aastaste hõivemäär vanuserühma järgi, 31.12.2011

Tervis

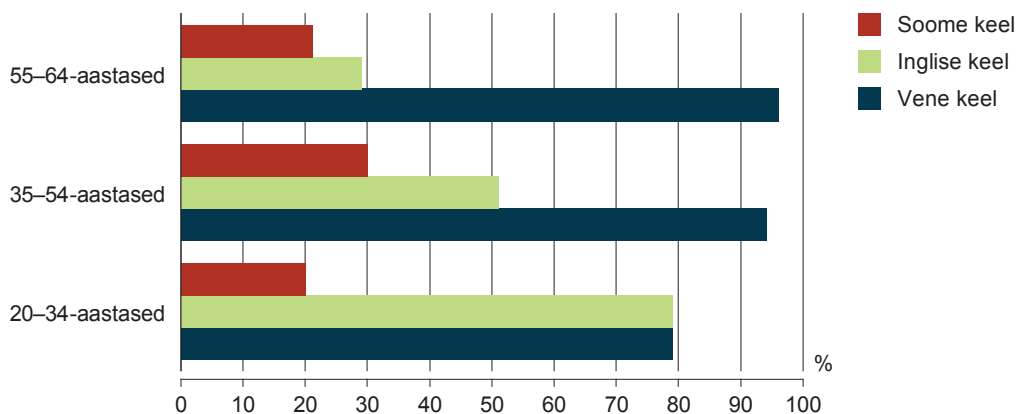
Tallinna 20–64-aastasest ligikaudu 11 600 isikut ehk 4% on puudega. Neist ligikaudu kaks kolmandikku on majanduslikult mitteaktiivsed ja 23% hõivatud. Tabeli puuetega isikute arvudega leiab lisast 3.

Keeleoskus

Tallinnas elab palju riigikeeleoskuseta elanikke. Iga viies 20–64-aastane tallinlane ei räägi üldse eesti keelt (50 354 isikut), neist suurem osa – 24 516 isikut – on 35–54-aastased. 55–64-aastaseid riigikeeleoskuseta inimesi on 15 587 ja 20–34-aastaseid 10 251.

Pealinna elanikkonnale on omane ka hea keeleoskus. Vene keelt valdab 79% 20–34-aastastest, 94% 35–54-aastastest ja 96% 55–64-aastastest. Hea vene keele oskus tuleneb mõistagi linna suurest venekeelsest kogukonnast. Inglise keelt oskab 79% noortest, 51% 35–54-aastastest ja 29% vanemaealistest. Kõik need näitajad on Eesti keskmistest keeleoskuse näitajatest kõrgemad. Ka soome keele oskajaid on igas vanuserühmas omajagu, näiteks 20–34-aastastest oskab soome keelt iga viies.

Joonis 17. Tallinna 20–64-aastased keeleoskuse järgi, 31.12.2011

Madala haridustasemega väikelastevanemad

Nagu eespool öeldud, on Tallinnas madala haridustasemega elanikke vähe. Seetõttu elab linnas ka vähe madala haridustasemega väikelastevanemaid – vaid 10% (ligikaudu 4400 isikut) alla 7-aastaste laste vanematest on omandanud põhi- või sellest madalama hariduse (vt ka lisa 5, kaart 1). Arvuliselt on madala haridustasemega vanemaid kõige rohkem 25–29- ja 30–34-aastaste hulgas – vastavalt 1218 ja 1295. Kõigist madala haridustasemega väikelastevanematest ligi 60% on hõivatud, 14% töötud ja 27% majanduslikult mitteaktiivsed.

Tallinnas on 3229 leibkonda, kus üks vanematest on madala haridustasemega, ja 585 leibkonda, kus madala haridustasemega on mõlemad vanemad. Need 585 leibkonda on 15% kõigist madala haridustasemega väikelastevanematega leibkondadest.

Ettevõtlus linnas

Suurem osa Tallinnas töötavatest inimestest on tööl hulgi- ja jaekaubanduse, töötleva tööstuse, avaliku halduse või hariduse tegevusalal. Töötajate arv kõigil tegevusaladel on lisas 4.

Ettevõtluse demograafia

Tallinnas tegutseb 2012. aasta seisuga 34 307 majanduslikult aktiivset ettevõtet (tabel 8). 2012. aasta jooksul alustas tegevust 4809 ja lõpetas tegevuse 3540 ettevõtet. Kõige rohkem ettevõtteid tegutseb Tallinnas hulgi- ja jaekaubanduse, kutse-, teadus- ja tehnikategevuse ning ehituse valdkonnas. Samadel tegevusaladel ka alustab tegevust ja lõpetab tegevuse kõige rohkem ettevõtteid.

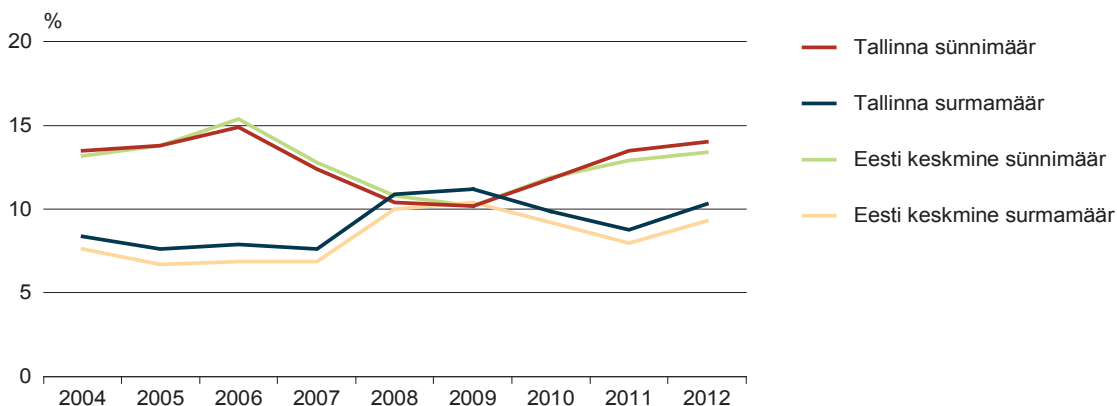
Tabel 8. Tallinna ettevõtluse demograafia põhinäitajad, 2012

Tegevusala	Majanduslikult aktiivsete ettevõtete arv	Sündinud ettevõtete arv	Surnud ettevõtete arv
Tegevusalad kokku	34 307	4 809	3 540
Mäetööstus	23	4	1
Töötlev tööstus	2 315	253	185
Elektrienergia, gaasi, auru ja konditsioneeritud õhuga varustamine	86	6	5
Veevarustus; kanalisatsioon; jäätme- ja saastekäitlus	99	11	12
Ehitus	3 486	435	504
Hulgi- ja jaekaubandus; mootorsõidukite ja mootorrataste remont	8 062	1 184	882
Veondus ja laondus	1 918	218	162
Majutus ja toitlustus	965	118	86
Info ja side	2 435	419	236
Finants- ja kindlustustegevus	662	127	85
Kinnisvaraala tegevus	2 860	251	216
Kutse-, teadus- ja tehnikaala tegevus	6 180	811	577
Haldus- ja abitegevused	2 454	500	338
Haridus	517	63	45
Tervishoid ja sotsiaalhoolekanne	497	39	13
Kunst, meelelahutus ja vaba aeg	763	157	71
Muud teenindavad tegevused	985	213	122

Tallinna ettevõtete sünni- ja surmamäär on väga sarnased Eesti üldiste trendidega. Aastatel 2006–2009 vähenes uute ettevõtete osatähtsus majanduslikult aktiivsete ettevõtete hulgas iga aastaga. Majanduskriisi leevendudes pöördus trend pärast 2009. aastat taas kasvule. Tallinna ettevõtete surmamäär püsis stabiilselt madal kuni 2007. aastani, kui see järsult tõusis. Aastatel 2008 ja 2009 oli tegutsemise lõpetanud ettevõtete osatähtsus majanduslikult aktiivsete ettevõtete hulgas

suurem kui loodud ettevõtete seas. Praeguseks on ettevõtluse demograafia olukord taas stabiliseerunud. Ettevõtete sündimäär on nende surmamäärast oluliselt kõrgem, mis tähendab, et loodavate ettevõtete arv ületab tegevuse lõpetavate oma.

Joonis 18. Tallinna ettevõtete sünni- ja surmamäär, 2004–2012

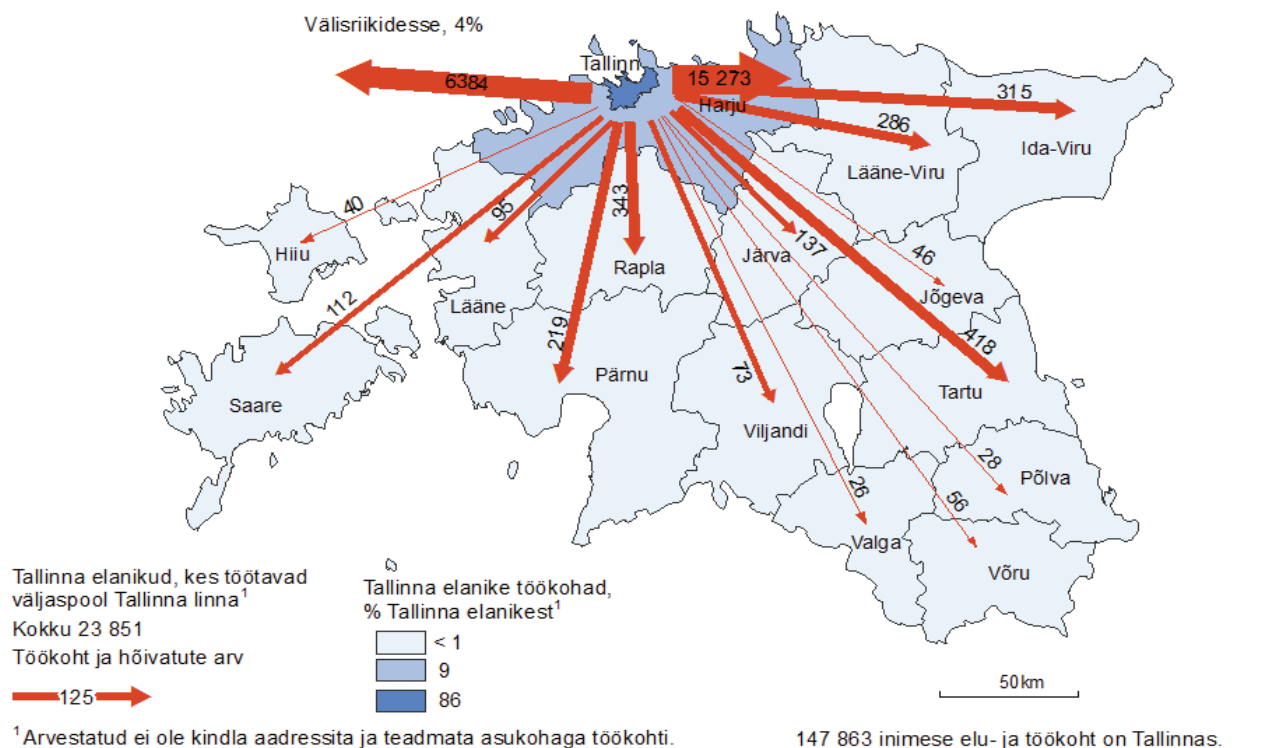

Töökohad

Tallinnas asub töökoht 195 798 inimesel. Hõivatuid on pealinna elanike seas 190 260. Tallinnas elab ja töötab 147 863 inimest. Tallinn on Eesti kõige olulisem tömbekeskus, mille mõjuala ulatub kaugemale üle Harju maakonna piiride ja kuhu käib mõni inimene tööle isegi Eesti kaugematest asulatest. Lähivaldadest Viimsist, Harkust, Kiilist ja Raest käib pealinnas tööle üle 60% hõivatutest. Peale Harju maakonna valdade käib palju inimesi Tallinnas tööle ka Raplamaalt (2808 isikut), Ida-Virumaalt (1569 isikut) ja Tartumaalt (1280 isikut). Tallinna pendelrändesaldo on positiivne, mis tähendab, et kuigi Tallinnast väljapoole käib tööle ligikaudu 35 000 inimest, siis Tallinnasse tuleb väljastpoolt tööle 48 000 inimest ja seetõttu päevasel ajal Tallinna rahvastik mitmekordistub. Enamik Tallinnast väljaspool tööle käivatest inimestest töötab Harju maakonnas ja üle 6000 hõivatu välisriigis. Pendelrändevood teistesse maakondadesse on väiksearvulisemad (vt kaart 2). Linnal on ka tugev tööjõupotentsiaali näitaja – 1,03 –, seega on Tallinnas töökohti rohkem kui hõivatuid. Kaardi linnaliste asulate tööjõupotentsiaali kohta leiab lisast 5 (kaart 2).

Nii nagu linnades üldiselt töötab Tallinnas kõige suurem arv inimesi äri- ja haldusala keskastme- ja tippspetsialistidena. Palju on pealinnas ka müüjaametit pidavaid inimesi ja eri tegevusalade juhte. Kümnel enim levinud ametikohal töötab 53% kõigist Tallinnas töötavatest inimestest.

Kaart 2. Tallinna elanike tööränne Eesti maakondadesse ja välismaale, 31.12.2011

Tabel 9. Tallinna töötajate kümme enim levinud ametit, 31.12.2011

Amet	Töötajate arv
Äri- ja haldusala keskastme spetsialistid	21 542
Äri- ja haldusala tippspetsialistid	12 222
Müüjad	12 166
Juhid tegevusala järgi	11 167
Pedagoogika tippspetsialistid	8 621
Isikuteenindajad	8 587
Õigus-, sotsiaal- ja kultuurivaldkonna tippspetsialistid	7 760
Mootorsõidukite ja liikurmasinate juhid	7 632
Loodus- ja tehnikateaduste tippspetsialistid	6 975
Majutus-, toitlustus-, kaubandus. jm teenuseid osutavate asutuste juhid	6 743

Tallinnas töötavast rohkem kui 100 000 kõrgharidusega inimesest 81% on sõjaväelased, juhid, spetsialistid või ametnikud, 8% teenindus- või müügitöötajad, 7% oskustöötajad või seadme- või masinaoperaatorid ning 3% lihttöölised. Madala haridustasemega inimestest töötab 21% kõrgharidust eeldaval ametikohal, 57% teenindus-, oskustöötaja või seadme- ja masinaoperaatorina ning 20% lihttöölisena.

Tabel 10. Tallinna töötajad ameti pearühma ja haridustaseme järgi, 31.12.2011

Ameti pearühm	Kokku	Põhi- või sellest madalam haridus	Põhi- või sellest madalam haridus ja kutse	Üldkeskharidus	Keskharidus ja kutse	Kõrgharidus	Haridustase teadmata
Kokku	195 798	10 462	3 047	39 503	42 122	100 630	34
Sõjaväelased	1 084	11	8	201	301	563	0
Juhid	25 274	409	95	3 822	3 352	17 596	0
Tippspetsialistid	44 757	189	36	3 248	2 271	39 007	6
Tehnikud ja keskastme spetsialistid	35 085	865	240	7 874	7 852	18 251	3
Ametnikud	14 633	799	159	4 513	3 237	5 923	2
Teenindus- ja müügitöötajad	27 401	2 269	602	8 150	8 604	7 773	3
Põllumajanduse, metsanduse, jahinduse ja kalanduse oskustöötajad	208	24	8	45	52	79	0
Oskustöötajad ja käsitöölised	17 372	2 023	706	3 547	7 164	3 928	4
Seadme- ja masinaoperaatorid ja koostajad	13 248	1 479	628	3 461	4 803	2 872	5
Lihttöölised	13 661	2 166	538	3 871	3 790	3 293	3
Teadmata	3 075	228	27	771	696	1 345	8

Pealinnas teenivad väikseimat töötasu muu teeninduse ning hoonete ja maastike hooldusega tegelevate ettevõtete töötajad. Kümne kõige vähem tasustatud tegevusalala hulgas on ka ilma majutuseta sotsiaalhoolekanne ja kinnisvara, kus üle poole töötajatest on kõrgharidusega. Näiteks sotsiaalhoolekandetöötajate keskmine töine brutotulu on 645–723 eurot (mediaantulu 580 eurot), kuid 58% neist on omandanud kõrghariduse.

Tabel 11. Tallinnas vähe tasustatud tegevusalade töötajate töine tulu ja haridustase, 2011

Tegevusala ^a	Arv ^b	Töine mediaantulu, eurot	Keskmine töine tulu, eurot	Keskmise töise tulu 95% usaldusvahemik, eurot	Omandatud haridustase, %			
					Kokku ^c	Põhi- või sellest madalam haridus; põhi- või sellest madalam haridus ja kutse	Üldkeskharidus; keskharidus ja kutse	Kõrgharidus
Muu teenindus	1 665	358	463	±18	100	10,8	46,1	43,1
Hoonete ja maastike hooldus	2 422	340	471	±16	100	12,9	54,9	32,2
Rõivatootmine	1 647	435	507	±15	100	8,9	53,1	38,0
Toidu ja joogi serveerimine	4 860	422	508	±10	100	10,8	63,9	25,3
Arvutite ning tarbeesemete ja kodutarvete parandus	279	543	641	±47	100	6,8	57,4	35,8
Tekstiilitootmine	369	521	653	±52	100	6,7	59,3	33,9
Nahatöötlemine ja nahktoodete tootmine	233	574	656	±52	100	15,5	51,5	33,1
Jaekaubandus, v.a mootorsõidukid ja mootorrattad	1 2614	528	663	±10	100	7,6	54,1	38,3
Kinnisvaraalane tegevus	3 037	381	667	±29	100	6,8	42,5	50,6
Sotsiaalhoolekanne majutuseta	441	580	684	±39	100	7,5	34,9	57,6

^a Tabelis on esitatud vähemalt 50 töötajaga tegevusalad.

^b Näitab nende inimeste arvu, kelle põhitööandja rahva ja eluruumide loenduse ning Maksu- ja Tolliameti andmestikes katus, mitte tegevusalal töötavate inimeste koguarvu maakonnas.

^c Andmed haridustaseme kohta on ümardatud, mistõttu lahter „Kokku“ ei pruugi olla 100%.

Ametiti teenivad Tallinnas kõige vähem koristajad, toitlustuse abitöölised ja prügivedajad. Kõige rohkem madala haridustasemega inimesi töötab lihttöolisena põllumajanduses, metsanduses ja kalanduses (21% nendel ametikohtadel töötajatest) ning mäe-, ehitus-, tootmis- ja veonduslihttöolisena (21% nendel ametikohtadel töötajatest) (tabel 12).

Tabel 12. Tallinnas vähe tasustatud ametitel töötajate tööne tulu ja haridustase, 2011

Amet ^a	Arv ^b	Tööne mediaantulu, eurot	Keskmise tööne tulu, eurot	Keskmise tööne tulu 95% usaldusvahemik, eurot	Kokku ^c	Omandatud haridustase, %		
						Põhi- või sellest madalam haridus; põhi- või sellest madalam haridus ja kutse	Üldkeskharidus; keskharidus ja kutse	Kõrgharidus
Koristajad ja abilised	3 457	322	354	±6	100	14,2	57,2	28,7
Toitlustuse abitöölised	799	360	375	±10	100	15,9	62,8	21,3
Prügivedajad jms lihttöölised	2 167	322	388	±10	100	17,3	56,3	26,4
Isikuhooldustöötajad	2 147	425	451	±8	100	12,8	55,1	32,0
Lihttöölised põllumajanduses, metsanduses ja kalanduses	67	429	464	±58	100	20,9	64,2	14,9
Isikuteenindajad	5 013	437	498	±8	100	8,8	66,4	24,8
Müüjad	8 566	474	522	±6	100	8,8	62,5	28,7
Turule orienteeritud aia- ja põllusaaduste kasvatajad	60	499	533	±65	100	15,0	40,0	45,0
Seadme- ja masinaoperaatorid	2 633	524	582	±11	100	15,4	59,8	24,8
Mäe-, ehitus-, tootmis- ja veonduslihttöölised	2 044	543	597	±12	100	20,7	59,3	20,0

^a Tabelis on esitatud vähemalt 50 töötajaga ametirühmad.

^b Näitab nende inimeste arvu, kelle põhitööandja rahva ja eluruumide loenduse ning Maksu- ja Tolliameti andmestikes katus, mitte ametirühmas töötavate inimeste koguarvu maakonnas.

^c Andmed haridustaseme kohta on ümardatud, mistõttu lahter „Kokku“ ei pruugi olla 100%.

Täiskasvanuhariduse prioriteetsed sihtrühmad (%)

Näitaja	Maakonna / linna tulemus	Eesti keskmine	Halvim tulemus	Halvim maakond	Positsioon Eesti keskmise suhtes	Parim tulemus	Parim maakond
20–64-aastaste osatähtsus elanikkonnas	64,7	61,6	56,4	Valga		64,7	Tallinn
Hõivatute osatähtsus 20–64-aastaste seas	70,7	67,1	56,7	Ida-Viru		73,1	Harju
Majanduslikult mitteaktiivsete osatähtsus 20–64-aastaste seas	19,0	22,7	31,2	Põlva		18,9	Harju
(Üli)õpilaste osatähtsus 20–64-aastaste seas	3,4	3,3	1,9	Hiiu		9,8	Tartu linn
Vanadus- ja töövõimetuspensionäride osatähtsus 20–64-aastaste seas	6,9	10,2	18,7	Põlva		6,7	Harju
Madala haridustasemega elanike osatähtsus 20–64-aastaste seas	8,7	14,8	25,6	Hiiu		8,7	Tallinn
Kutseharidusega elanike osatähtsus 20–64-aastaste seas	22,1	27,4	20,8	Tartu linn		36,8	Hiiu
Kõrgharidusega elanike osatähtsus 20–64-aastaste seas	45,1	35,5	22,0	Järva		45,1	Tallinn
Hõivatute osatähtsus 35–54-aastaste eestlaste seas	83,0	79,0	70,0	Põlva		84,0	Harju
Hõivatute osatähtsus 35–54-aastaste venelaste seas	71,0	69,0	48,0	Põlva		77,0	Hiiu
Madala haridustasemega elanike osatähtsus 25–29-aastaste hõivatute seas	9,0	13,0	26,0	Järva		9,0	Tallinn
Madala haridustasemega elanike osatähtsus 25–29-aastaste mitteaktiivsete seas	18,0	26,0	43,0	Põlva		18,0	Tallinn
Madala haridustasemega elanike osatähtsus 55–64-aastaste hõivatute seas	7,0	12,0	27,0	Saare		7,0	Tallinn
Madala haridustasemega elanike osatähtsus 55–64-aastaste mitteaktiivsete seas	13,0	28,0	54,0	Hiiu		13,0	Tallinn
Madala haridustasemega elanike hõivemäär	54,8	49,9	34,0	Ida-Viru		58,2	Harju
Kutseharidusega elanike hõivemäär	64,0	61,2	47,9	Ida-Viru		68,5	Saare
Kõrgharidusega elanike hõivemäär	79,4	78,9	69,1	Ida-Viru		83,3	Saare
Puuetega inimeste osatähtsus 20–64-aastaste seas	4,5	6,5	20,0	Jõgeva		3,0	Harju
Riigikeeleoskusega inimeste osatähtsus 20–64-aastaste seas	19,8	16,1	59,3	Ida-Viru		0,2	Hiiu
Inglise keele oskajate osatähtsus 35–54-aastaste seas	51,0	41,0	15,0	Ida-Viru		53,0	Harju
Vene keele oskajate osatähtsus 20–34-aastaste seas	79,0	68,0	36,0	Hiiu		97,0	Ida-Viru
25–29-aastaste hõivemäär	75,3	71,0	57,1	Ida-Viru		75,3	Tallinn
55–59-aastaste hõivemäär	73,5	67,3	54,1	Põlva		73,6	Harju
Madala haridustasemega lapsevanemad ^a	10,0	16,0	31,0	Järva		10,0	Tallinn
Leibkonnad, kus mõlemad vanemad on madala haridustasemega ^b	15,3	21,1	28,0	Järva		15,3	Tallinn
Ettevõtete sünnimäär	14,0	13,4	9,7	Hiiu		14,0	Tallinn
Ettevõtete surmamäär	10,3	9,3	10,3	Tallinn		6,4	Hiiu
Kõrgharidusega teenindus-, oskus- ja lihttöötajad ^c	17,8	21,3	34,0	Ida-Viru		14,7	Tartu linn
Lihttöölise osatähtsus madala haridustasemega töötajate hulgas	20,0	18,6	22,7	Tartu linn		17,1	Harju
Madala haridustasemega isikud kõrgharidust eeldaval ametikohtal ^d	20,8	14,1	7,7	Järva		20,8	Tallinn
Oma maakonnas töötajate osatähtsus maakonna hõivatute hulgas	77,7	77,0	38,0	Harju		81,0	Ida-Viru

^a Madala haridustasemega lapsevanemate osatähtsus alla 7-aastaste laste vanemate hulgas.

^b Kahe madala haridustasemega väikelapsevanemaga leibkondade osatähtsus kõigi madala haridustasemega vanematega leibkondade hulgas.

^c Teenindus-, oskus- ja lihttöötajate osatähtsus kõrgharidusega töötajate hulgas.

^d Kõrgharidust eeldaval ametikohtadel töötajate osatähtsus madala haridustasemega inimeste seas.

Joonisel on võrreldud selle maakonna konkurentsivõimenäitajaid ülejäänud maakondade omadega. Maakonna positsiooni Eesti keskmise suhtes näitab värviline ring. Kui maakonna näitaja väärtus on Eesti keskmisest parem või sellega võrdne, on ring roheline, kui väärtus kehvem, on ring punane. Halli ribaga on esitatud vahemik, mille otstes on Eesti parim ja halvim väärtus. Tumehalli riba sees on poolte Eesti maakondade näitajate väärtused.

Graafiku prototüüp: West Midlands Public Health Observatory

Täiskasvanuhariduse sihtrühmad võiksid Tallinnas olla järgmised:

- 20–34- ja 55–64-aastased madala haridustasemega hõivatud ja majanduslikult mitteaktiivsed
- 55–64-aastased üldkeskharidusega elanikud
- igas vanuses majanduslikult mitteaktiivsed ja töötud mitte-estlased
- riigikeeleoskuseeta inimesed
- vähe tasustatud ametikohtadel töötavad kõrgharidusega inimesed
- vähe tasustatud ametikohtadel töötavad madala haridustasemega inimesed

PEAMISED JÄRELDUSED JA SOOVITUSED

Täiskasvanuhariduses on viimastel aastatel olnud prioriteetne sihtrühm madala haridustaseme ja vähese konkurentsivõimega täiskasvanud õppijad. Selle töö eesmärk oli analüüsida elanike konkurentsivõime, töökohtade tegevusalade struktuuri ja ettevõtlusega seotud näitajaid ning koostada maakondade kohta statistiline ülevaade nende konkurentsivõimet ja ettevõtlusmaastikku iseloomustavatest näitajatest, juhtides tähelepanu sihtrühmale, kellele edaspidi täiskasvanute tööalaseid koolitusi suunata. Et piirkondlikud erinevused Eestis on suured, koostati analüüs maakonna kaupa, püüdes leida igale maakonnale täiskasvanuhariduse sihtrühma poolst n-õ oma nägu.

Mille poolest maakonnad sarnanevad ja erinevad?

Lihtsustatult võib analüüsi tulemusi kokku võttes öelda, et Eesti maakonnad on küllaltki sarnased. Kuigi igal neist on elanike konkurentsivõime ja ettevõtlusega seotud näitajate poolest oma eripärane profiil, on neil siiski ka palju ühiseid jooni teiste, olgu naaber- või muul viisil sarnaste piirkondadega. Enamikus maakondades iseloomustab madala konkurentsivõimega elanikke ühesugune tegurite kogum, mida võiks kokku võtta järgmiste märksõnadega – elanike madal haridustase, suur majanduslikult mitteaktiivsete vanemaealiste osatähtsus elanikkonnas, madala haridustasemega elanike madal tööhõive määr ja töötamine vähe tasustatud ametikohtadel, kesine keeleoskus ning olulised erinevused eestlaste ja mitte-eestlaste tööhõives.

Maakondade omavahelises võrdluses võib üldistele sarnasustele vaatamata siiski eristada viit piirkonda või nende rühma.

1. Üks teistest eristuvaid piirkondi on pealinn **Tallinn**. Tallinnale on iseloomulik keskmiselt võrdlemisi noor rahvastik, suur venekeelne kogukond ning väike puuetega inimeste ja pensionäride osatähtsus elanikkonnas. Vähe on linnas ka madala haridustasemega väikelaste-vanemaid. Linnas elab palju kõrgharitud inimesi, seejuures on pealinna hõivatute ja majanduslikult mitteaktiivsete hariduslikud erinevused väga väikesed – mõlemas rühmas on madala haridustasemega elanike osatähtsus väike ja kõrgharidusega elanike osatähtsus küllaltki suur. Selle poolest eristub Tallinn oluliselt enamikust teistest Eesti piirkondadest, mida iseloomustab just suur madala haridustasemega mitteaktiivsete elanike osatähtsus. Tallinna elanikel on ka hea keeleoskus, kuid linnas elab ka üksjagu riigikeeleoskuseta elanikke. Kui üldiselt iseloomustab tallinlasi kõrge hõivemäär, siis just noorte ja vanemaealiste madala haridustaseme või erialase kvalifikatsioonita (üldkeskharidusega) elanike hõivemäär on pealinnas madalam.

Tallinnas tuleks täiskasvanuhariduse pakkumisel keskenduda riigikeeleoskuseta elanike, majanduslikult mitteaktiivsete mitte-eestlaste, noorte ja vanemaealiste (eriti üldkeskharidusega) kaasamisele.

2. Teise rühma moodustavad **Tartu linn ja Harju maakond**. Need kaks võib sisuliselt liita ka Tallinnaga ühte rühma, kuna rahvastiku sotsiaal-demograafiline profiil ja ettevõtlusega seotud näitajad on neis sarnased. Peamine erinevus aga seisneb selles, et Tallinnas on pea kõikide konkurentsivõimet mõõtvate näitajate väärtused paremad kui Tartu linnas ja Harju maakonnas. See on ka mõistetav, sest pealinn on riigi ettevõtlus- ja majanduselu keskus. Nii nagu Tallinnale on ka Harjumaale ja Tartu linnale omane suur kõrgharidusega elanike osatähtsus, kõrge tööhõive määr ja väike madala haridustasemega elanike osatähtsus elanikkonnas. Huvitav on, et kui vaadelda Harju maakonda ilma Tallinnata, siis Harjumaa tulemused väga palju ei muutu – maakond jääb endiselt paljude näitajate poolest kõige konkurentsivõimelisemaks maakonnaks, ent kui Tartu maakonnast eraldada Tartu linn, siis maakond ise enam Tartu linnaga ühte rühma ei kuulu. Tartu maakond ilma Tartu linna näitajateta on tavapärane keskmiste tulemustega Eesti maakond.

Tartu linnas ja Harjumaal tuleks valida prioriteetseteks sihtrühmadeks nii nagu Tallinnaski riigikeeleoskuseta inimesed, majanduslikult mitteaktiivsed mitte-eestlased, noored ja vanemaealised (eriti üldkeskharidusega), samuti peaks kaasama madalat haridustaset nõudvatel ning vähe tasustatud ametikohtadel töötavaid elanikke.

3. Kolmandas ja suurimas maakondade rühmas on **Hiiu, Järva, Lääne, Lääne-Viru, Pärnu, Rapla, Saare, Tartu ja Viljandi maakond**. Neid paljuski keskpäraste näitajatega maakondi eristab teistest (eelkõige Lõuna-Eesti maakondadest) kutse- ja madala haridusega elanike kõrgem hõivemäär ning väiksem majanduslikult mitteaktiivsete osatähtsus elanikkonnas. Paljudes selle rühma maakondades on ka suur madala haridustasemega väikelastevanemate osatähtsus kõigi alla 7-aastaste laste vanemate hulgas. Erandid on siinkohal Pärnu, Saare ja Hiiu maakond. Keskpäraseks teebki selle rühma maakonnad fakt, et paljude konkurentsivõimenäitajate poolest sarnaneb nende tulemus Eesti keskmisega.

Täiskasvanuhariduse peamised sihtrühmad peaks Hiiu, Järva, Lääne, Lääne-Viru, Pärnu, Rapla, Saare, Tartu ja Viljandi maakonnas olema põhi- või sellest madalama hariduse ning üldkeskharidusega elanikud, madala haridustasemega väikelastevanemad, vähe tasustatud ja vähemat hariduslikku ettevalmistust nõudvatel ametikohtadel töötajad ning ääremaade mitteaktiivne elanikkond.

4. **Ida-Virumaa** erineb teistest maakondadest sedavõrd, et jääb nagu Tallinngi omaette rühmaks. Et Ida-Virumaa on ainus maakond, kus eestlased on rahvusrühmana vähemuses ja kus suurema osa elanikkonnast moodustavad nõukogude ajal sisserännanud, on ta ka elanike konkurentsivõime näitajate ja ettevõtlusmaastiku poolest teistest erinev. Ida-Virumaale on iseloomulik vähene aktiivsus tööturul kõigis vanuserühmades. Suur osa maakonna elanikest on kõrgharitud, kuid tegemist on peamiselt vanemaealistega, kelle haridus on omandatud pikka aega tagasi. Ühte tahku Ida-Virumaa struktuurset tööpuudusest ilmestab ka asjaolu, et suur osa kõrgharitud elanikest töötab madalamat haridustaset eeldaval ametikohal, kas lihttöölise või oskustöötajana. Maakonna majandusstruktuur ja elanike kvalifikatsioon ei ole omavahel kooskõlas. Samal ajal ei ole Ida-Virumaa elanikud ka kuigi mobiilsed, s.t ei liigu töökoha otsinguil maakonnast väljapoole. Kuigi maakonnas elab suur venekeelne kogukond, tuleb märkida, et hõiveerinevused eestlaste ja venelaste vahel suured ei ole. Eriti muret tekitav on aga ida-virumaalaste kesine võõrkeelte ja ka riigikeeleoskus.

Ida-Virumaal tuleks täiskasvanuharidusse kaasata eelkõige riigi- ja võõrkeelte oskusega elanikke, majanduslikult mitteaktiivseid mitte-eestlasi, puuetega elanikke, kellel on võimalik töötada osaajaga, ning madala haridustaseme ja kutsehariduseta elanikke, eriti noori.

5. Viiendasse maakondade rühma kuuluvad **Jõgeva, Põlva, Võru ja Valga maakond**. Nimetatud nelja maakonna ühised karakteristikud on tööealise^a elanikkonna väike ning puuetega inimeste ja mitteaktiivsete töövõimetuspensionäride suur osatähtsus elanikkonnas. Madal on neis maakondades eelkõige madala haridustasemega elanike hõivemäär. Suur osa majanduslikult mitteaktiivsest rahvastikust on samuti madala haridustasemega, ka noorte hulgas. Võrreldes teiste maakondadega elab nimetatud maakondades ka palju madala haridustasemega väikelastevanemaid (v.a Võru maakond, kus see osatähtsus on teiste maakondade omast väiksem).

Lõuna-Eesti maakondade ja Jõgevamaa täiskasvanuhariduse peamised sihtrühmad võiksid olla majanduslikult mitteaktiivsed töövõimetuspensionärid ja puuetega elanikud, kellel oleks võimalik töötada osaajaga, madala haridustasemega väikelastevanemad, vanemaealised, kesise võõrkeeleoskusega elanikud ning vähe tasustatud ja madalat haridustaset eeldavatel ametikohtadel töötavad madala haridustasemega inimesed.

Missugustele sihtrühmadele keskenduda ja kuidas neid paremini täiskasvanuharidusse kaasata?

Nagu eespool öeldud, iseloomustab paljusid maakondi elanike madal haridustase, kesine keeleoskus, suur majanduslikult mitteaktiivsete vanemaealiste osatähtsus elanikkonnas, madala haridustasemega elanike madal tööhõive määr ja töötamine vähe tasustatud ametikohtadel ning olulised erinevused eestlaste ja mitte-eestlaste tööhõives.

^a 20–64-aastased elanikud.

Need tulemused on sarnased varasemate rahvusvaheliste uuringute tulemustega selle kohta, missugused sihtrühmad osalevad täiskasvanuhariduses vähem ja kellele tuleks suunata toetavaid meetmeid nende suuremaks kaasamiseks. See tähendab, et niisugused mured ei ole omased vaid Eestile. Juba 1990. aastal leiti rahvusvahelisele kirjandusele tuginedes, et peamised rühmad, kes osalevad täiskasvanuhariduses keskmiselt vähem, on madala kvalifikatsiooniga, põhiharidusega, väikese sissetulekuga, töötud ja sotsiaalselt tõrjutud, väheseid oskusi nõudvatel ametikohtadel töötajad, rahvusvähemused, vanemaealised, väikelaste emad, erivajadustega inimesed ning osas maapiirkondades elavad inimesed (McGivney 1990, Larsoni ja Milena 2006 järgi). Sellest kuusteist aastat hiljem loeti empiiriliste analüüside põhjal üles peaaegu samad sihtrühmad – vanemaealised, madala haridustaseme ja väheste oskustega inimesed, töötud, immigrandid, maapiirkondade elanikud ja mõnes riigis ka naised (Desjardins jt 2006). Uuringu „Eesti täiskasvanute koolitus 2007“ andmetest selgus, et oluliselt väiksem võimalus täiskasvanuhariduses osaleda on Eestis just põhi- või sellest madalama haridusega inimestel, üle 50-aastastel ja mitte-eestlastel (Krillo jt 2010). Värske PIAAC-i uuringu Eesti analüüs tõi rohkem toetust ja spetsiaalseid programme vajavate sihtrühmadena esile põhiharidusega, sinikraed, väikeettevõtete töötajad, töötud, erialase hariduseta inimesed, väikelaste emad ja vanemaealised (Saar jt 2014).

Seega toetavad käesoleva analüüsi tulemused suuresti varem tehtute järeldusi, rõhutades, et ka maakondade kaupa on Eesti peamised täiskasvanuhariduse sihtrühmad mitmekesised ja meetmete planeerimisel täiskasvanuhariduses osalemise suurendamiseks tuleks seda mitmekesisust arvestada. Seeläbi saab olulisemaks küsimus, missugused on sihtrühmade peamised takistused täiskasvanuhariduses osalemisel ja kuidas neid takistusi nii riigi kui ka maakonna tasandil vähendada. Seejuures on oluline meeles pidada, et inimesed kuuluvad sageli rohkem kui ühte kirjeldatud sihtrühma ja see vähendab nende õppimisvõimalusi veelgi (Desjardins jt 2006). Kuigi käesolev analüüs ei võimaldanud põhjalikumalt esitada kõikide riskirühmade kombinatsioone maakondades, tuleks sihtrühmade kaasamisel täiskasvanuharidusse nimetatud asjaolu kindlasti meeles pidada.

Järgnevalt on lähemalt vaadeldud analüüsi põhjal selgunud peamisi sihtrühmi ja seostatud neid varasemate uuringute tulemustega selle kohta, missugused on nende peamised barjäärid elukestvas õppes osalemisel ja kuidas neid paremini kaasata võiks.

1. Madala haridustasemega inimesed. Analüüsi tulemustest selgub, et paljudes maakondades on suur osa rahvastikust põhi- või sellest madalama haridusega. Madal haridustase seostub ka mitteaktiivsusega tööturul, nii noorte kui ka vanemaealiste seas. Seega tuleb täiskasvanuhariduse planeerimisel keskenduda ennekõike madala haridustasemega elanike haridustaseme tõstmisele ning erialateadmiste ja oskuste arendamisele.

Varasemad uuringud Eestis on näidanud, et madala haridustasemega inimestel on õppes osalemisel teistega võrreldes mitmetahulisemad barjäärid, mis on seotud nii nende suhtumisega õppimisse, elustiiliga kui ka täiskasvanuhariduse pakkumisest tulenevate takistustega (Nurmela 2009). Peamisteks takistusteks peetakse erialahariduseta inimeste puhul nii koolituste hinda, tehnilist kättesaadavust ja sobimatust töögraafikuga kui ka vanust, terviseprobleeme ja perekondlikke kohustusi (Järve jt 2012). Madala haridustasemega inimeste puhul on olulised takistused ka tööandja vähene toetus koolitusel osalemisele (Krillo jt 2010). PIAAC-i Eesti andmete analüüsist selgus, et inimese kõrgem haridustase ei ole eelis tööandja silmis ainult inimeste palkamisel, vaid ka otsustamisel, kellele koolitust pakkuda (Saar jt 2014). Seega peavad madala haridustasemega inimeste elukestvasse õppesse kaasamiseks võetavad poliitilised meetmed olema väga mitmekesised ja võtma arvesse sihtrühma eripära, eriti rõhuga vähendada täiskasvanud õppijate isiklike barjääre, kuid olema suunatud ka tööandjate vähese toetuse kompenseerimiseks. Niisuguseid võimalikke meetmeid on pikemalt kirjeldatud ka Eesti rakendusuuringu keskuse CentAR koostatud uuringus „Erialase tasemehariduseta isikute osalemine elukestvas õppes“ (Järve jt 2012) ja PIAAC-i uuringu aruandes „Oskused ja elukestev õpe: kellelt ja mida on Eestil oskuste parandamiseks teha?“ (Saar jt 2014).

2. Vanemaealised inimesed. Rahvastikuproгноos näitab, et Eesti elanikkond väheneb ja vananeb peaaegu kõigis maakondades. See tähendab, et jõupingutused peavad olema suunatud vanemaealise elanikkonna hoidmisele tööturul. Analüüsi tulemused näitasid, et kõige

madalam on hõivemäär madala haridustasemega vanemaealistel ehk arvestatav osa vähemalt 55-aastasest elanikkonnast väljub praegu tööturult liiga vara, isegi enne ametliku pensioniea saabumist. Üks varakult hõivest väljumise põhjuseid on vähene konkurentsivõime tööturul, olemasoleva töökoha kaotamisel ei suudeta konkureerida nooremate ja haritumatega. Täiskasvanuharidusse tuleb tulevikus kindlasti kaasata vanemaealised, tagades neile nii täiendus- kui ka ümberõpe selliselt, et see arvestaks nende ealist eripära.

Varasemad analüüsid on näidanud, et nii nagu madala haridustasemega inimestel on ka vanemaealistel elukestvas õppes osalemisel küllaltki mitmetahulised takistused, mistõttu peaksid ka neile suunatud meetmed olema mitmekesised (Krillo jt 2010). Seejuures on valdkonna strateegiate analüüs näidanud, et seni on vanemaealiste kaasamiseks pakutud kahjuks väga piiratud meetmeid (Nurmela 2009). Uues elukestva õppe strateegias aastani 2020 on vanemaealised nõrgema konkurentsivõimega inimestele õppetingimuste loomisel siiski ühe peamise sihtrühmana välja toodud, mis peaks tähendama ka nende eripärade suuremat arvestamist uute meetmete planeerimisel.

3. Majanduslikult mitteaktiivsed elanikud. Analüüsi tulemused näitasid, et majanduslikult mitteaktiivse elanikkonna osatähtsus 20–64-aastaste seas on enamikus maakondades suur. Tulemustest selgub ka, et võrreldes hõivatutega on mitteaktiivsete seas oluliselt rohkem madala haridustasemega elanikke ja mitte üksnes vanemaealiste, vaid ka noorte hulgas. PIAAC-i analüüsist selgus, et mitteaktiivsed osalevad mitteformaalõppes harvemini kui hõivatud või töötud, seejuures paistis Eesti rahvusvahelises võrdluses silma riigina, kus mitteaktiivsete osalus on üks väiksemaid (Saar jt 2014).

Jättes kõrvale rahvastikurühmad, kelle puhul ajutine eemalolek tööturult on loomulik (lapsehoolduspuhkusel vanemad, (üli)õpilased ja need, kes olles hõivest väljunud, sinna enam suure tõenäosusega ei naase (vanaduspensionärid ja täieliku töövõimekaotusega inimesed)), jääb alles arvestatav osa elanikest, kes on majanduslikult aktiivsest rahvastikust väljas muudel põhjustel – on kodused või jätsid täpsema mittetöötamise põhjuse märkimata. Selle rahvastikurühma, eriti noorte ja madala haridustasemega majanduslikult mitteaktiivsete kaasamine täiskasvanuharidusse, peab olema enamikus maakondades peamine ülesanne. Tõstes mitteaktiivsete haridus- ja/või oskuste taset, loob see neile võimalused saada lihttööst kõrgharidust eeldav töökoht, mis omakorda suurendab võimalust suuremale töötasule ning võiks motiveerida näiteks maakondade äärealadel elavaid mitteaktiivseid käima töö kaugemal. See aga eeldab kõrgharidust nõudvate töökohtade olemasolu piirkonnas.

4. Madala haridustasemega väikelastevanemad. Analüüsi tulemused näitavad, et pooltes maakondades on üle 24% kõigist väikelastevanematest omandanud vaid madala haridustaseme. Ligikaudu pooled põhi- või sellest madalama haridusega väikelastevanematest on hõivatud, neist mehi oluliselt rohkem kui naisi. Emad on aga üldjuhul lastega kodus. Muret tekitavalt suur on ka nende leibkondade osatähtsus, kus mõlemad vanemad on omandanud ainult madala haridustaseme – pooltes maakondades on selliseid leibkondi 24% kõigist madala haridusega vanematega leibkondadest.

PIAAC-i Eesti andmete analüüsist selgus, et lastega vanemaid osaleb nii formaal- kui ka mitteformaalõppes vähem kui lasteta inimesi. Eriti teravalt tõusis väikelastega vanemate vähene osalus esile just mitteformaalses õppes, seejuures mõjutab laste vanus eelkõige emade osalemist õppes (Saar jt 2014). Seega oleks oluline pakkuda täiskasvanuhariduses osalejatele vajalikke lastehoiuga seotud tugiteenuseid, sellele on meetmete planeerimisel osutatud ka elukestva õppe strateegias aastani 2020. Madala haridustasemega väikelastevanemaid tagasi õppima suunamise teel leevendatakse ka laste vaesusriski, sest kõrgem haridustase ja/või omandatud tööoskused suurendavad tõenäosust püsida tööturul kauem konkurentsivõimelisena. Samuti suurendab lapsevanemate töökompetentsi ja konkurentsivõimelisuse suurendamine lapsehoolduspuhkuselt või koduse staatusest hõivesse naasvate lapsevanemate tõenäosust leida sobiv töökoht.

5. Vähe tasustatud või madalat haridustaset eeldavatel ametikohtadel töötajad. Analüüsi tulemustest selgus, et enamikus maakondades on oluline sihtrühm ka vähe tasustatud ametikohtadel töötajad – sealjuures nii madala haridustasemega kui ka kõrgharitud inimesed. Eesti ettevõtjad on pikka aega võtnud sõna teemal, kuidas väljaspool suuremaid tömbekeskusi on väga raske leida kvalifitseeritud tööjõudu. Suurimad tööandjad maakondades on töötleva tööstuse ettevõtted. Püsivaks pikas perspektiivis konkurentsivõimelisena, tuleb ettevõtetal järjest enam tegeleda küsimusega, kuidas toota suuremat lisandväärtust (Kilvits 2009). Kõrgtehnoloogiline suure lisandväärtusega tootmine vajab aga tööjõuna erialase ettevalmistusega kõrg- ja kutseharidusega inimesi. Tehnoloogiliste uuenduste ja infotehnoloogia kiire arengu tingimustes tuleb arvestada, et aasta-aastalt väheneb nende ametikohtade hulk, mis eeldavad vaid madala haridustaseme olemasolu, mis omakorda jätab tööturul kõige halvemasse positsiooni madalat haridustaset eeldavatel ametitel töötajad, eriti madala haridustasemega või erialase väljaõppeta (üldkeskharidusega) töötajad. Seetõttu on täiskasvanuhariduse pakkumisel oluline panustada selle sihtrühma haridustaseme tõstmisse ja kutseoskuste õpetamisse.

Analüüs näitab ka, et paljudes maakondades töötab pea neljandik kõrgharidusega inimestest madalamat haridustaset nõudvatel ametikohtadel, paljud neist on ka vähe tasustatud. Ühelt poolt võib siin põhjuseks olla pikka aega tagasi omandatud kõrgharidus, millega saadud kvalifikatsioon ei vasta praegu tööturul nõutavale, töötuse vältimiseks ollakse valmis vastu võtma ka vähest kvalifikatsiooni eeldav ametikoht. Teiselt poolt on tegemist maakondade struktuurse tööpuudusega – inimese omandatud eriväljaõpet eeldavaid töökohti maakonnas napib või puuduvad need üldse. Et kõrgharidusega elanikud ka väljaspool Harju ja Tartu maakonda leiaksid oma kvalifikatsioonile sobiva töö elukoha läheduses ega kaotaks tööturul ajapikku konkurentsivõimet, tuleb ka neid suunata tööalasele ümberõppele, mis võib tähendada ka täiesti uue ametioskuste omandamist olenevalt sellest millise kompetentsiga töötajaid maakonna tegevusalade struktuuris vaja on.

6. Riigikeele- ja võõrkeelteoskuseteta inimesed. Analüüsi tulemused näitavad, et Eestis on neli maakonda, kus vähemalt 5% 20–64-aastastest ei räägi riigikeelt. 5% piiri ületavad ka Tallinn ja Tartu. Eesti keele mitteoskamine võib osutuda täienduskoolitustel osalemisel ja tööalasel ümberõppel suureks takistuseks. Maakondades (ja linnades), kus riigikeeleoskuseteta elanikke on palju, tuleks täiskasvanuharidust korraldada õppekeele järgi rühmades nii, et koolitatavatel oleks võimalik õppida ka vene keeles, kuid omandada ka eesti keel vähemalt töötamiseks vajalikul tasemel. Kaugem eesmärk võiks aga olla seatud ka eesti keele koolituste korraldamisele, eriti Ida-Virumaal, kus riigikeele mitteoskajaid on üle poole 20–64-aastastest. Kui lühiajalises perspektiivis, eesmärgiga hoida hõivatuid tööturul või suunata sinna mitteaktiivsed, võib piisata keeleoskuseteta inimeste tööalasest täiendusõppes vene keeles, siis selleks, et püsida tööturul konkurentsivõimeline pikka aega, on tarvis täiskasvanueas mitte-eestlastele õpetada riigikeelt. Oluline analüüsi tulemus on ka see, et paljude maakondade elanikel on kesine võõrkeelteoskus. Tööturul konkurentsivõimelisena püsimiseks on tarvis osata võõrkeeli. Maakondades, kus asub vähem rahvusvahelisi ettevõtteid, võib võõrkeelteoskust tarvis minna hoopis teenindussektoris töötades. Lõuna-Eesti maakonnad, saared ja Pärnu on atraktiivsed sihtkohad väliskülastajatele, mistõttu tuleb teenindus- ja turismiettevõtetes töötamiseks keeli osata. Keelteoskus võib olla oluline eeldus karjääriredelil tõusmiseks. Seega võiks osa koolitusi olla suunatud sihtrühma keeleoskuse parandamisele.

Nagu eespool viidatud, võivad paljud inimesed kuuluda korraka mitmesse kirjeldatud sihtrühma, mistõttu on oluline meetmete planeerimisel inimeste osaluse suurendamiseks täiskasvanuhariduses arvesse võtta õppes osalemise takistuste mitmekesisust. Seejuures peaks sihtrühmadele koolituste ja meetmete kavandamisel aluseks olema nende võimalik mõju sihtrühmale^a. Selleks on oluline selgeks teha, mida täiskasvanuhariduse pakkumisega saavutada soovitakse – kas eri sihtrühmade inimeste konkurentsivõimet piirkonnas suurendab pigem kõrgema haridustaseme saavutamine,

^a Praxis hindab praegu koostöös Haridus- ja Teadusministeeriumi, Rahandusministeeriumi ja Statistikaametiga Euroopa Komisjoni tellimisel programmi „Täiskasvanute tööalane koolitus ja arendustegevused“ mõju, mille tulemuste alusel saab planeerida edasisi meetmeid ja koolitusi.

kutseoskuste täiendamine, ümberõpe või pädevuse arendamine? Kas koolituste pakkumisega soovitakse suurendada maakonnas elukestvas õppes osalemist, vähendada erialase väljaõppeta inimeste arvu või vähendada tööpuudust?

Nagu selgus PIAAC-i uuringust, mõjutavad Eestis täiskasvanute osalemist õppes nende haridustasemest ja vanusest rohkemgi tööga seotud karakteristikud – töökoht, ametikoha oskustemahukus, majandusharu ja -sektor ning ettevõtte suurus (Saar jt 2014). See tähendab, et tööjõu pakkumise kõrval mängib olulisemat rolli nõudlus tööjõu järele – missuguseid ametikohti missuguste oskuste ja teadmistega inimestele on piirkonnas üldse pakkuda. Valides peamiseid täiskasvanuhariduse sihtrühmi maakonniti, tuleb kindlasti silmas pidada sealset töökohtade struktuuri, sest pole mõtet koolitada inimesi omandamaks oskusi, mida tegelikkuses või tulevikus ei vajata. Seetõttu on soovitatud siduda vähemate oskustega inimeste oskuste parandamise ja teadmiste suurendamise programm tingimata töökohtade uuenduslikkusele (töökultuur, töö organiseerimine jne) suunatud programmidega (Saar jt 2014).

Regionaalarengu ja -planeeringute eesmärgiks on seatud vähendada ebamõistlikku siserännet Tallinnasse ja Tartusse, tugevdades kohalikku ettevõtlusmaastikku. Töökohtade olemasolu on maakonna jätkusuutlikkuse kõige olulisem faktor. Praegu on Eesti olukorras, kus paljud ettevõtted koonduvad tegutsema pigem suurlinnade (Tallinn ja Tartu) lähedusse, sest mujal puudub piisava haridustaseme ja väljaõppega tööjõud. See on oluline signaal täiskasvanuhariduse valdkonna planeerijatele, et koolituste plaane on vaja välja töötada koostöös kohalike ettevõtjatega. Nii saab elanike ümberõpe ka praktilise väljundi – koolitatakse maakonnas asuvatele ettevõtetele vajalike oskuste ja teadmistega töötajaid. Täiskasvanuharidust saaks sel juhul suunata just maakonna vähesema konkurentsivõimega inimestele, kes enamasti on kas madala haridustasemega ja/või vanemaealised elanikud. Elanike kohanemine kohapealse tööturuga on kolimise vältimiseks paratamatu samm. Haridus- ja Teadusministeerium võiks siinkohal olla vahepealne lüli, kes ühendab omavahel ettevõtjate soovid ning maakonna hõivatute ja majanduslikult mitteaktiivsete täiendusõppevajadused. Koostööd selle ülesande täitmiseks tuleks teha ka kohapealsete kutse- ja kõrgharidusasutustega.

ALLIKAD

- Brunello, G. (2001). On The Complementarity between Education and Training in Europe. – Education, Training and Labour Market Outcomes in Europe. / Ed. D. Checchi, C. Lucifora. MacMillan 2003.
- Desjardins, R., Rubenson, K., Milana, M. (2006). Unequal chances to participate in adult learning: International perspectives. UNESCO.
- Helm-Rosin, M. (2012). Ettevõtluse demograafia. – Eesti statistika kvartalikirj, nr 4. Tallinn: Statistikaamet, lk 85–95.
- Järve, J., Räis, M. L., Seppo, I. (2012). Erialase tasemeharidusega isikute osalemine elukestvas õppes. Raport. [www] http://www.centar.ee/uus/wp-content/uploads/2012/12/2012.12.12-Erialase-haridusega-inimeste-osalemine-elukestvas-%C3%B5ppes-l%C3%B5ppraport_ver-1.3.pdf (14.08.2014).
- Kilvits, K. (2009). Töötleva tööstuse struktuur on aegunud. – Riigikogu toimetised, nr 19. [www] <http://www.riigikogu.ee/rito/index.php?id=13779> (14.09.2014).
- Kivilaid, M., Servinski, M. (2013). Elujõulisuse indeks. – Eesti piirkondlik areng. Tallinn: Statistikaamet, lk 59–83.
- Korpi, T., Tahlin, M. (2009). A Tale of Two Distinctions: The Significance of Job Requirements and Informal Workplace Training for the Training Gap. Sweidsh Institute for Social Research, Stockholm University.
- Krillo, K., Nurmela, K., Eamets, R., Philips, K. (2010). Elukestva õppe roll turvalise paindlikkuse kujundamisel Eestis. Tartu Ülikooli Rakendusuuringu Keskus.
- Larson, A., Milana, M. (2006). Barriers Towards Participation in Adult Education and Training. Danish University of Education.
- Meres, K. (2013). Õppimine ja edukus tööturul. – Pilte rahvaloendusest. Tallinn: Statistikaamet, lk 82–104
- Nurmela, K. (2009). Täiskasvanuhariduses mitteosalemise põhjused. – Riigikogu Toimetised, nr 20. [www] <http://www.riigikogu.ee/rito/index.php?id=14013> (12.09.2014).
- Orro, E. (2012). Varimajandus Eestis 2012. [www] [http://www.ki.ee/publikatsioonid/valmis/Varimajandus_Eestis_2012_\(elanike_hinnangute_alusel\).pdf](http://www.ki.ee/publikatsioonid/valmis/Varimajandus_Eestis_2012_(elanike_hinnangute_alusel).pdf) (14.08.2014).
- Rosenblad, Y. (2013). Tööhõive ja töötus. – Pilte rahvaloendusest. Tallinn: Statistikaamet, lk 105–108.
- Räis, M. L., Kallaste, E., Kaska, M., Järve, J., Anspal, S. (2014). Põhi- ja keskharidusega täiskasvanute tasemeharidusse tagasitoomise toetamine. Raport. [www] <http://www.centar.ee/uus/wp-content/uploads/2014/06/Uuringu-raport-P%C3%B5hi-ja-keskharidusega-t%C3%A4iskasvanute-tasemeharidusse-tagasitoomine-final.pdf> (14.08.2014).
- Saar, E., Unt, M., Lindemann, K., Reiska, E., Tamm, A. (2014). Oskused ja elukestev õpe: kellelt ja mida on Eestil oskuste parandamiseks õppida? Tallinn: Tallinna Ülikool.
- Tampere, H. (2008). Puudega inimese töölevõtmine. – Erivajadusega inimene – hinnatud töötaja! Miks ja kuidas värvata tööle puudega inimest? Tallinn: OÜ Lege Artis, lk 4–6. [www] https://www.tootukassa.ee/sites/tootukassa.ee/files/Erivajadustega_inimene_hinnatud_tootaja.pdf (14.08.2014).

LISA 1. TASEMEÖPPES OSALEJATE JA MITTEOSALEJATE TÖINE BRUTOTULU VANUSE JÄRGI

	Vanus															
	20–34-aastased								35–54-aastased							
	Mitteõppijad				Õppijad				Mitteõppijad				Õppijad			
	Keskmine töine tulu, eurot	Töine mediaantulu, eurot	Keskmise töise tulu 95% usaldus- vahemik, eurot	Arv	Keskmine töine tulu, eurot	Töine mediaantulu, eurot	Keskmise töise tulu 95% usaldus- vahemik, eurot	Arv	Keskmine töine tulu, eurot	Töine mediaantulu, eurot	Keskmise töise tulu 95% usaldus- vahemik, eurot	Arv	Keskmine töine tulu, eurot	Töine mediaantulu, eurot	Keskmise töise tulu 95% usaldus- vahemik, eurot	Arv
Tallinn	900	760	±6	49 280	798	660	±10	14 239	988	747	±9	72 215	1 233	985	±46	2 398
Tartu	777	659	±12	10 605	618	489	±14	4 549	886	708	±11	16 606	975	819	±46	842
Harju maakond	943	792	±10	17 687	826	680	±21	3 534	1074	818	±13	34 527	1 261	1038	±54	1 328
Hiiu maakond	682	606	±33	586	637	551	±72	113	761	634	±27	1 715	700	604	±115	43
Ida-Viru maakond	630	546	±7	10 284	614	542	±18	1 575	696	580	±6	26 616	766	674	±38	635
Jõgeva maakond	639	552	±15	2 081	602	502	±51	277	693	585	±12	5 206	743	680	±57	170
Järva maakond	697	626	±16	2 540	617	557	±38	367	747	639	±12	5 750	852	763	±92	168
Lääne maakond	655	577	±17	1 876	614	551	±45	269	737	637	±15	4 721	747	687	±69	139
Lääne- Viru maakond	687	598	±12	5 130	639	552	±32	691	753	632	±10	11 273	861	755	±60	323
Põlva maakond	618	550	±16	1 849	551	461	±44	251	696	598	±14	4 634	734	693	±104	110
Pärnu maakond	684	586	±10	7 192	618	519	±23	1 130	743	614	±9	15 058	834	751	±50	447
Rapla maakond	752	656	±17	3 007	732	621	±46	472	810	675	±15	6 623	844	716	±70	213
Saare maakond	664	581	±15	2 607	588	516	±38	398	731	622	±12	6 245	810	721	±63	229
Tartu maakond	766	655	±14	5 169	665	533	±31	1 009	840	685	±13	9 795	912	827	±59	343
Valga maakond	615	528	±17	2 010	580	483	±48	255	684	594	±12	5 137	815	671	±123	129
Viljandi maakond	671	582	±13	3 624	558	488	±33	481	720	603	±11	8 166	799	705	±65	226
Võru maakond	635	535	±15	2 513	610	474	±56	309	683	587	±12	5 754	769	740	±52	188

LISA 2. HÖIVEMÄÄR KÕRGEIMA OMANDATUD HARIDUSTASEME JA VANUSE JÄRGI

(protsenti)

	Põhi- või sellest madalam haridus; põhi- või sellest madalam haridus ja kutse			Üldkeskharidus			Keskharidus ja kutse			Kõrgharidus		
	20–34	35–54	55–64	20–34	35–54	55–64	20–34	35–54	55–64	20–34	35–54	55–64
Tallinn	55	60	47	61	73	56	73	78	61	80	84	69
Tartu	53	58	42	43	74	56	70	79	63	74	88	76
Harju maakond	60	65	46	62	78	56	75	82	64	79	87	72
Hiiu maakond	57	61	37	54	79	51	73	82	60	74	89	72
Ida-Viru maakond	33	44	27	42	61	38	57	68	46	70	76	56
Järva maakond	57	60	42	57	76	52	72	82	60	77	89	72
Jõgeva maakond	49	49	29	49	67	45	67	76	53	72	86	71
Lääne maakond	57	64	39	59	76	55	70	82	61	78	88	73
Lääne-Viru maakond	54	60	39	57	75	49	72	80	58	75	88	70
Pärnu maakond	56	58	35	58	75	51	71	78	56	77	86	69
Põlva maakond	48	44	25	48	66	42	66	73	49	73	84	66
Rapla maakond	54	61	36	58	75	50	71	80	58	76	88	71
Saare maakond	62	61	40	59	81	52	74	83	61	76	90	72
Tartu maakond	56	54	30	56	74	47	73	78	54	76	87	71
Valga maakond	46	47	28	53	66	42	69	74	52	72	83	63
Viljandi maakond	51	55	34	49	71	53	69	76	59	73	87	70
Võru maakond	50	46	28	50	68	43	68	74	49	79	85	65
Eesti kokku	53	57	37	56	73	51	70	77	57	78	84	68

LISA 3. PUUETEGA 20–64-AASTASED HÕIVETAATUSE JÄRGI

	Kokku	Hõivatud	Majanduslikult mitteaktiivsed
Tallinn	11 599	2 700	8 058
Tartu linn	3 981	790	2 955
Harju maakond	2 895	.. ^a	2 252
Hiiu maakond	419	.. ^a	(281)
Ida-Viru maakond	7 024	(1 221)	5 472
Jõgeva maakond	3 721	(1 166)	2 528
Järva maakond	1 206	.. ^a	813
Lääne maakond	766	.. ^a	(690)
Lääne-Viru maakond	2 416	.. ^a	1 696
Põlva maakond	3 051	.. ^a	2 339
Pärnu maakond	2 806	.. ^a	1 302
Rapla maakond	1 273	.. ^a	(962)
Saare maakond	1 615	.. ^a	1 327
Tartu maakond	2 019	(890)	1 075
Valga maakond	2 372	(424)	1 862
Viljandi maakond	3 144	(582)	2 479
Võru maakond	2 354	(411)	1 736

^a Andmed on avaldamiseks ebakindlad.

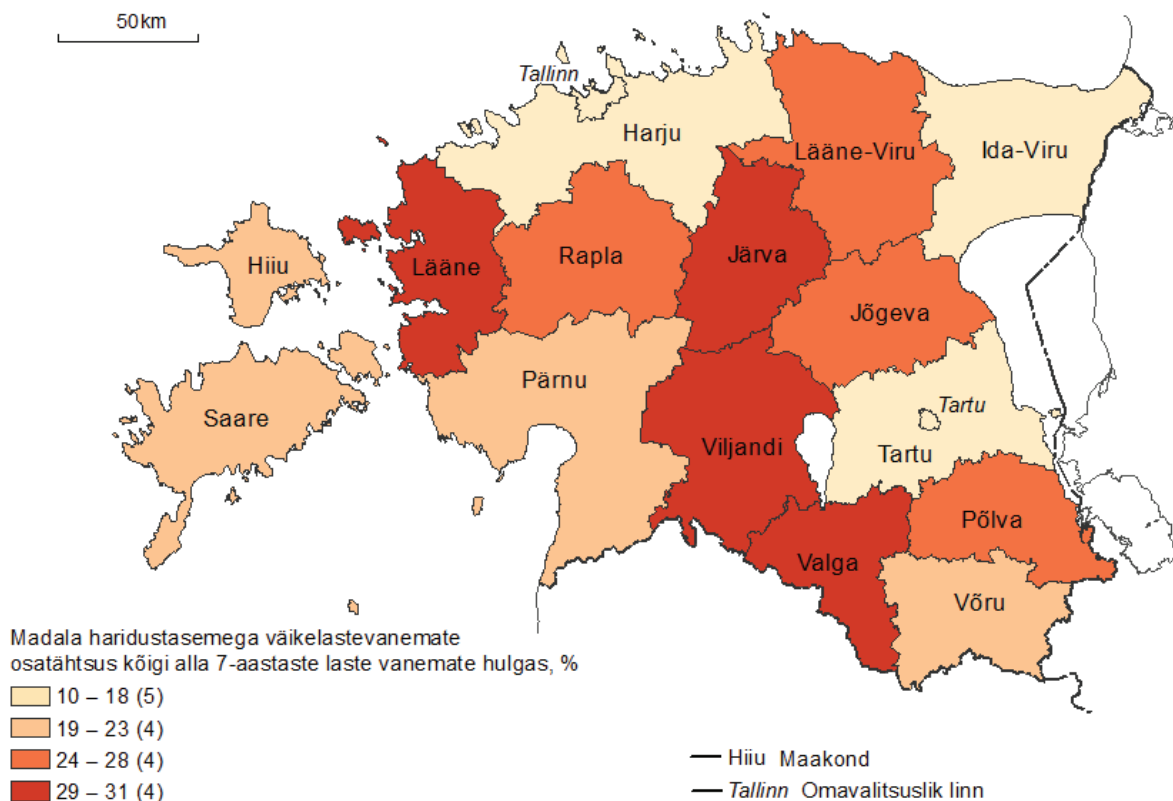
LISA 4. MAAKONNAS VÕI LINNAS TÖÖLKÄIVAD INIMESED TEGEVUSALA JÄRGI

Tegevusala	Töökoha asukoht																
	Tallinn	Tartu linn	Harju	Hiiu	Ida-Viru	Järva	Jõgeva	Lääne	Lääne-Viru	Pärnu	Põlva	Rapla	Saare	Tartu	Valga	Viljandi	Võru
Kokku	195 798	45 289	47 455	2 816	45 523	9 904	8 397	7 924	19 929	26 957	7 198	8 996	10 878	12 834	8 244	14 626	10 094
Põllumajandus, metsamajandus ja kalapüük	400	273	1 590	258	663	1 302	1 431	611	1 799	1 828	961	899	941	1 485	697	1 443	778
Mäetööstus	184	3	220	11	2 784	81	57	70	104	247	11	51	18	114	18	102	75
Töötlev tööstus	24 011	5 355	14 660	643	10 291	2 583	1 671	1 912	5 644	6 160	1 454	2 195	2 679	4 415	2 092	3 856	2 430
Elektrienergia, gaasi, auru ja konditsioneeritud õhuga varustamine	1 414	289	309	16	2 128	81	62	73	128	176	96	46	70	103	71	143	99
Veevarustus; kanalisatsioon, jäätme- ja saastekäitlus	880	272	405	26	459	77	63	60	116	236	25	56	58	23	55	113	55
Ehitus	11 205	2 556	3 187	232	3 001	665	451	373	1 128	1 694	395	605	874	961	448	839	596
Hulgi- ja jaekaubandus; mootorsõidukite ja mootorrataste remont	32 670	7 309	6 996	307	5 242	1 222	945	918	2 642	3 890	805	1 107	1 337	1 376	962	1 943	1 255
Veondus ja laondus	15 301	2 097	5 726	191	2 495	476	283	400	1 186	1 442	311	503	473	478	393	461	549
Majutus ja toitlustus	9 765	1 914	905	92	1 072	221	153	315	643	1 251	180	201	578	222	440	327	327
Info ja side	11 985	1 940	385	31	417	112	47	57	165	245	46	60	148	78	54	135	60
Finants- ja kindlustustegevus	6 922	695	146	14	341	62	39	80	141	284	32	56	68	17	56	94	65
Kinnisvaraalane tegevus	4 937	944	672	12	1 082	146	69	96	195	397	41	74	126	94	98	141	99
Kutse-, teadus- ja tehnikaalane tegevus	12 721	2 587	1 435	61	782	135	214	134	303	583	134	195	211	271	118	311	157
Haldus- ja abitegevused	10 681	1 513	1 162	54	1 435	159	99	173	431	631	93	105	189	182	150	255	140
Avalik haldus ja riigikaitse; kohustuslik sotsiaalkindlustus	15 065	3 081	2 344	279	3 167	566	632	570	1 344	1 613	679	576	695	566	596	708	1 094
Haridus	14 131	6 696	4 134	303	5 055	1 082	1 189	985	2 094	2 772	917	1 228	1 100	1 567	995	1 827	1 265
Tervishoid ja sotsiaalhoolekanne	10 921	4 652	1 462	145	3 252	522	623	695	938	2 204	668	541	778	415	567	1 214	568
Kunst, meelelahutus ja vaba aeg	5 916	1 685	724	72	877	202	178	190	474	551	172	205	246	257	222	397	230
Muud teenindavad tegevused	5 128	1 213	637	63	791	176	149	185	363	613	151	256	258	128	174	248	208
Kodumajapidamiste kui tööandjate tegevus; kodumajapidamiste oma tarbeks mõeldud eristamata kaupade tootmine ja teenuste osutamine	16	17	7	0	4	.. ^a	.. ^a	0	3	3	.. ^a	.. ^a	.. ^a	4	.. ^a	3	0
Eksterritoriaalsete organisatsioonide ja üksuste tegevus	232	6	0	0	9	.. ^a	.. ^a	0	0	0	.. ^a	.. ^a	.. ^a	0	.. ^a	0	0
Teadmata	1 313	192	349	6	176	33	41	27	88	137	26	36	29	78	37	66	44

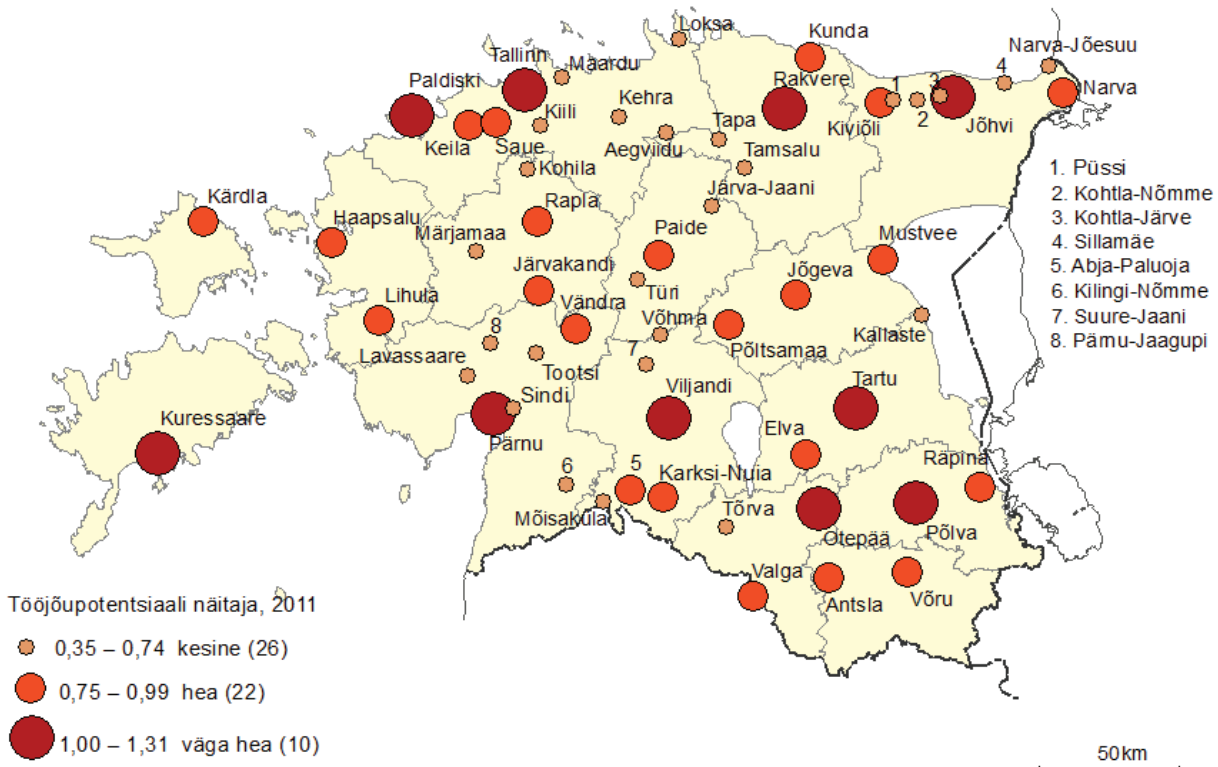
^a Andmed on avaldamiseks ebakindlad.

LISA 5. KAARDID

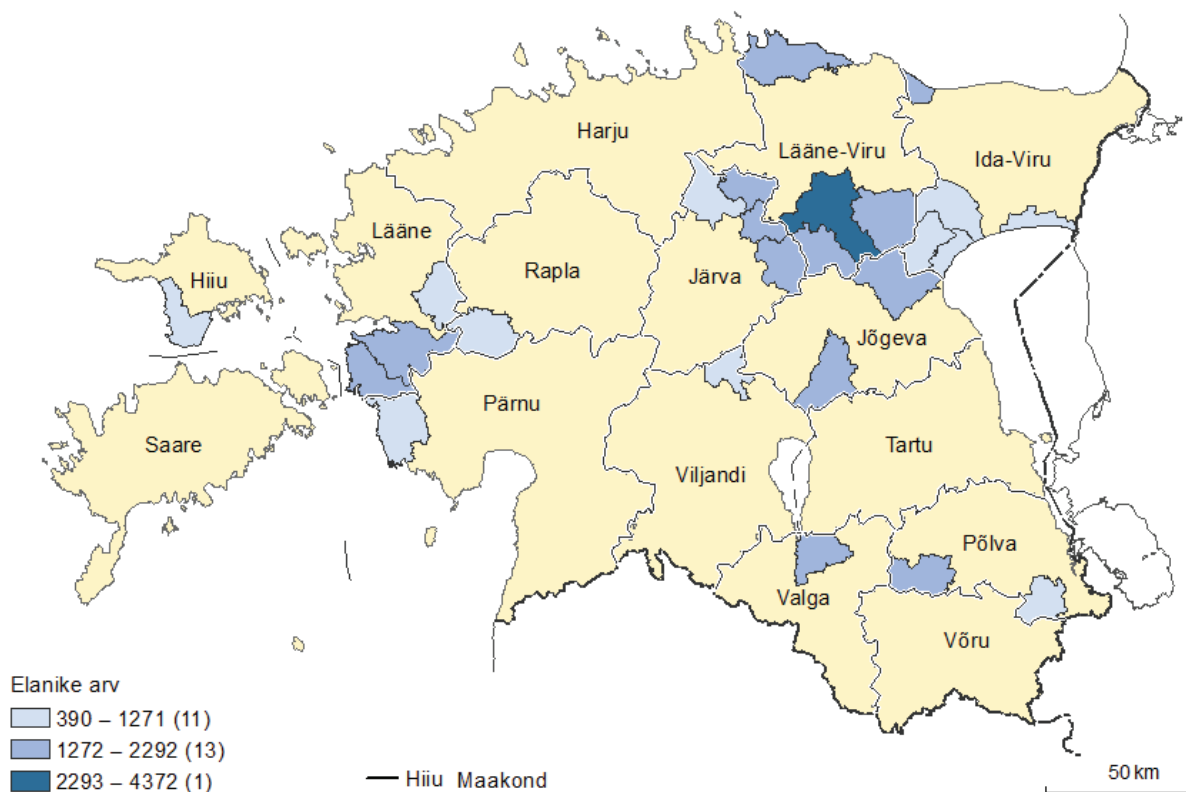
Kaart 1. Madala haridustasemega väikelastevanemate osatähtsus kõigi väikelastevanemate hulgas, 31.12.2011

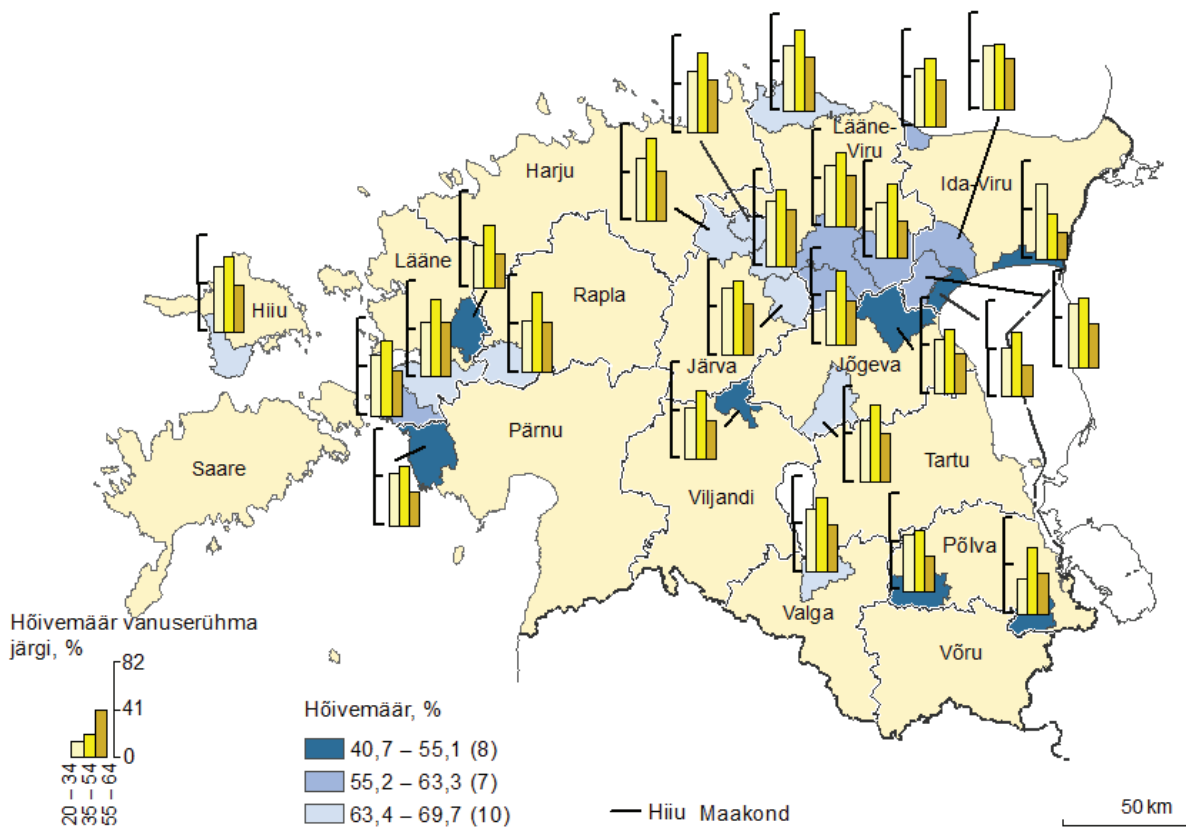
Kaart 2. Linnaliste asulate tööjõupotentsiaal, 31.12.2011

Kaart 3. Ääremaalised vallad rahvaarvu järgi, 31.12.2011

Kaart 4. Ääremaaliste valdade 20–64-aastaste tööhõive määr vanuserühma järgi, 31.12.2011

Kaart 5. Ääremaaliste valdade 20–64-aastaste tööhõive määr haridustaseme järgi, 31.12.2011

